

حمد:

این سوره در مکه نازل شده و هفت آیه دارد. نامگذاری سوره:

- ۱- حمد . ۲- فاتحه. ۳- ام کتاب. ۴- سبع المثانی. ۵- فاتحة الكتاب. ۶- اساس. ۷- تحرز. ۸- حمد اول. ۹- دعاء ۱۰- سؤال. ۱۱- شافية. ۱۲- شفاء. ۱۳- شکر. ۱۴- صلاة. ۱۵- عبادت. ۱۶- تعليم المسألة. ۱۷- استعانت. ۱۸- فاتحة القرآن. ۱۹- تفويض. ۲۰- القرآن العظيم. ۲۱- استقامة. ۲۲- كافيه. ۲۳- كثر. ۲۴- مئة. ۲۶- مناجات. ۲۷- انعام. ۲۸- نور. ۲۹- وافية. ۳۰- هدايت.

محتوای سوره: این سوره از زبان بندگان است ، و به تعبیر دیگر در این سوره خداوند طرز مناجات و سخن گفتن با او را به بندگانش آموخته است . آغاز این سوره با حمد و ستایش پروردگار شروع می شود . و با ابراز ایمان به مبدء و معاد (خداشناسی و ایمان به رستاخیز) ادامه می یابد ، و با تقاضاها و نیازهای بندگان پایان می گیرد . این سوره در حقیقت فهرستی است از مجموع محتوای قرآن ، بخشی از آن توحید و شناخت صفات خداست ، بخشی در زمینه معاد و رستاخیز و بخشی از هدایت و ضلالت سخن می گوید. این سوره در حقیقت هم بیانگر توحید ذات است ، هم توحید صفات ، هم توحید افعال ، و هم توحید عبادت .

جابر بن عبد الله انصاری خدمت پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) رسید ، پیامبر به او فرمود : آیا برترین سوره ای را که خدا در کتابش نازل کرده به تو تعلیم کنم ، جابر عرض کرد: آری پدر و مادرم به فدایت باد ، به من تعلیم کن. پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) سوره حمد که ام الكتاب است به او آموخت ، سپس اضافه فرمود این سوره شفای هر دردی است مگر مرگ . و نیز از پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) نقل شده که فرمود : قسم به کسی که جان من به دست او است خداوند نه در تورات و نه در انجیل و نه در زبور ، و نه حتی در قرآن ، مثل این سوره را نازل نکرده است ، و این ام الكتاب است. پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود : هر مسلمانی سوره حمد را بخواند پاداش او به اندازه کسی است که دو سوم قرآن را خوانده است. یا در روایتی دیگر پاداش کسی است که تمام قرآن را خوانده باشد و گوئی به هر فردی از مردان و زنان مؤمن هدیه ای فرستاده است . سوره حمد در برابر کل قرآن قرار گرفته است ، آنجا که می فرماید: «و لقد آتیناک سبعا من المثانی و القرآن العظيم» (سوره حجر آیه ۸۷) : ما به تو سوره حمد که هفت آیه است و دو بار نازل شده دادیم همچنین قرآن بزرگ بخشیدیم. پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود : خداوند بزرگ به خاطر دادن سوره حمد بالخصوص بر من منت نهاده و آنرا در برابر قرآن عظیم قرار داده ، و سوره حمد بارزشتین ذخائر گنجهای عرش خدا است ! . امام صادق (علیه السلام) فرمود: شیطان چهار بار فریاد کشید و ناله سر داد: روزی که از درگاه خدا رانده شد ، هنگامی که از بهشت به زمین تزل یافت ، هنگام بعثت محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) و آخرین بار زمانی بود که سوره حمد نازل شد! . ابن عباس مفسر معروف اسلامی می گوید : هر چیزی اساس و شالوده ای دارد... و اساس و زیر بنای قرآن ، سوره حمد است . پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود : خداوند متعال چنین فرموده : من سوره حمد را میان خود و بنده ام تقسیم کردم نیمی از آن برای من ، و نیمی از آن برای بنده من است ، و بنده من حق دارد هر چه را می خواهد از من بخواهد : هنگامی که بنده می گوید بسم الله الرحمن الرحیم خداوند بزرگ می فرماید بنده ام بنام من آغاز کرد ، و بر من است که کارهای او را به آخر برسانم و در همه حال او را پر برکت کنم ، و هنگامی که می گوید الحمد لله رب العالمین خداوند بزرگ می گوید بنده ام مرا حمد و ستایش کرد ، و دانست نعمتهائی را که دارد از ناحیه من است ، و بلاها را نیز من از او دور کردم ، گواه باشید که من نعمتهای سرای آخرت را بر نعمتهای دنیای او می افزایم ، و بلاهای آن جهانرا نیز از او دفع می کنم ، همانگونه که بلاهای دنیا را دفع کردم . و هنگامی که می گوید الرحمن الرحیم خداوند می گوید : بنده ام گواهی داد که من رحمان و رحیمم ، گواه باشید بهره او را از رحمت فراوان می کنم ، و سهم او را از عطایم افزون می سازم . و هنگامی که می گوید مالك يوم الدين او می فرماید : گواه باشید همانگونه که او حاکمیت و مالکیت روز جزا را از آن من دانست ، من در روز حساب ، حسایش را آسان می کنم ، حسناتش را می پذیرم ، و از سیئاتش صرف نظر می کنم . و هنگامی که می گوید اياك نعبد خداوند بزرگ می گوید بنده ام راست می گوید ، تنها مرا پرستش می کند ، من شما را گواه می گیرم بر این عبادت خالص ثوابی به او می دهم که همه کسانی که مخالف این بودند به حال او غبطه خوردند . و هنگامی که می گوید اياك نستعين خدا می گوید : بنده ام از من یاری جسته ، و تنها به من پناه آورده گواه باشید من او را در کارهایش کمک می کنم ، در سختیها به فریادش می رسم ، و در روز پریشانی دستش را می گیرم . و هنگامی که می گوید اهدنا الصراط المستقیم ... (تا آخر سوره) خداوند می گوید این خواسته بنده ام بر آورده است ، و او هر چه می خواهد از من بخواهد که من اجابت خواهم کرد آنچه امید دارد ، به او می بخشم و از آنچه بیم دارد ایمنش می سازم .

بقره:

این سوره در مدینه نازل شده و ۲۸۶ آیه دارد. اولین سوره ای است که با حروف مقطعه آغاز میشود.

نامگذاری سوره:

۱- بقره. به خاطر داستان گاو بنی اسرائیل است که در آیات ۶۷ تا ۷۳ آمده است. ۲- الم ذلک الكتاب. زیرا سوره با آن شروع شده است.
۳- فسطاط القرآن (خیمه گاه). چون این سوره دربرگیرنده احکام فقهی بسیاری است. ۴- سنام القرآن (کوهان). چون بلندترین جایگاه در در میان سوره ها دارد. ۵- زهراوان (درخشنده). سوره بقره و آل عمران به دلیل دارا بودن بیشترین احکام فقهی و اسمای خداوند، به نام زهراوان یعنی درخشنده نامگذاری شده اند.

محتوای سوره: ۱- این سوره که طولانی ترین سوره های قرآن مجید است مسلماً یکجا نازل نشده، بلکه در فواصل مختلف، و به مناسبت های گوناگون، نازل گردیده است. ۲- توحید و شناسائی خدا مخصوصاً از طریق مطالعه اسرار آفرینش. ۳- معاد و زندگی پس از مرگ، مخصوصاً مثالهای حسنی آن مانند داستان ابراهیم و زنده شدن مرغها و داستان عزیز. ۴- اعجاز قرآن و اهمیت این کتاب آسمانی. ۵- یهود و منافقان و موضع گیریهای خاص آنها در برابر اسلام و قرآن، و انواع کارشکنیهای آنان در این رابطه. ۶- تاریخ پیامبران بزرگ مخصوصاً ابراهیم (علیه السلام) و موسی (علیه السلام).
۷- احکام مختلف اسلامی از جمله نماز، روزه، جهاد در راه خدا، حج و تغییر قبله، ازدواج و طلاق، احکام تجارت و دین، احکام ربا و انفاق در راه خدا، قصاص و تحریم قسمتی از گوشتهای حرام و قمار و شراب و بخشی از احکام وصیت و مانند آن.

از پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) پرسیدند: کدام سوره های قرآن از همه برتر است؟ فرمود: سوره بقره، عرض کردند: کدام آیه از آیات سوره بقره افضل است؟ فرمود: آیه الکرسی. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: کسی که چهار آیه از آغاز سوره بقره و آیه الکرسی و دو آیه بعد از آن و سه آیه از آخر آن را بخواند، هرگز در جان و مال خود ناخوش آیندی نخواهد دید، و شیطان به او نزدیک نمی شود، و قرآن را فراموش نخواهد کرد.

آل عمران:

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۲۰۰ آیه است. نامگذاری سوره:

۱- آل عمران. به دلیل آیه ۳۳ و داستان خانواده عمران. ۲- عمران. ۳- طیبه.

این سوره در خلال سالهای جنگ بدر و جنگ احد یعنی سالهای دوم و سوم هجرت نازل شده و بخشی از طوفانی ترین دورانه های زندگی مسلمین را در صدر اسلام منعکس می کند. ۱- توحید و صفات خداوند و معاد و معارف اسلامی. ۲- جهاد و درسهای عبرتی که در دو غزوه مهم اسلامی (بدر و احد) و شرح امدادهای الهی نسبت به مؤمنان و حیات جاویدان شهیدان راه خدا. ۳- یک سلسله احکام اسلامی در زمینه لزوم وحدت صفوف مسلمین و خانه کعبه و فریضه حج و امر به معروف و نهی از منکر و توبی و تبری و امانت، و انفاق در راه خدا و ترک دروغ و مقاومت و پایداری در مقابل دشمن و صبر و شکیبائی در مقابل مشکلات و آزمایشهای مختلف الهی و ذکر خداوند در هر حال. ۴- تاریخ انبیاء از جمله: آدم و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و داستان مریم و توطئه های پیروان حضرت موسی (علیه السلام) و مسیح (علیه السلام) در برابر اسلام. مطالب این سوره چنان به هم مربوط و هماهنگ است که گویی همه آنها یک جا نازل شده است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: هر کس سوره آل عمران را بخواند به تعداد آیات آن، امانی بر پل دوزخ به او می دهند. امام صادق (علیه السلام) فرمود: کسی که سوره بقره و آل عمران را بخواند، در روز قیامت همچون دو ابر بر سر او سایه می افکنند.

نساء:

این سوره در مدینه نازل شده (به استثنای آیه ۵۸ طبق نقل بعضی مفسران) و ۱۷۷ آیه دارد. این سوره از نظر تعداد کلمات و حروف، طولانی‌ترین سوره‌های قرآن بعد از سوره بقره است.

نامگذاری سوره:

۱- نساء. نظر به اینکه بحث‌های فراوانی در مورد احکام و حقوق زنان در این سوره مطرح شده "نساء" نامیده شده است. (۲۰ بار این کلمه در این سوره تکرار شده است). ۲- نساء الکبری. و سوره طلاق نساء الصغری یا نساء القصری نامگذاری شده است.

- ۱- همچون دیگر سوره‌های مدنی، بسیاری از قوانینی که در سالم‌سازی جامعه مؤثر است در این سوره آمده است.
- ۲- دعوت به ایمان و عدالت و قطع رابطه دوستانه با دشمنان سرسخت. ۳- قسمتی از سرگذشت پیشینیان برای آشنایی بیشتر با سرنوشت جامعه‌های ناسالم.
- ۴- حمایت از کسانی که نیازمند به کمک هستند، مانند یتیمان، و دستورهای لازم برای نگاهداری و مراقبت از حقوق آنها.
- ۵- قانون ارث بر اساس یک روش طبیعی و عادلانه. ۶- قوانین مربوط به ازدواج و برنامه‌هایی برای حفظ عفت عمومی.
- ۷- قوانین کلی برای حفظ اموال عمومی. ۸- کنترل و نگهداری و بهسازی محیط خانواده.
- ۹- حقوق و وظائف متقابل افراد جامعه در برابر یکدیگر. ۱۰- معرفی دشمنان جامعه اسلامی و بیدار باش به مسلمانان در برابر آنها.
- ۱۱- حکومت اسلامی و لزوم اطاعت از رهبری. ۱۲- تشویق مسلمانان به مبارزه با دشمنان.
- ۱۳- معرفی دشمنان داخلی. ۱۴- اهمیت هجرت و لزوم آن از جامعه فاسد.
- ۱۵- مجدداً بحث‌هایی در باره ارث و لزوم تقسیم ثروت‌های متراکم شده در میان وارثان. ۱۶- فضیلت تلاوت این سوره

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره نساء را بخواند، گویا به اندازه هر مسلمانی که طبق مفاد این سوره ارث میبرد، در راه خدا انفاق کرده است و همچنین پاداش کسی را که برده‌ای را آزاد کرده به او می‌دهند. بدیهی است در این روایت و در تمام روایات مشابه آن، منظور تنها خواندن آیات نیست بلکه خواندن، مقدمه‌ای است برای فهم و درک، و آن نیز به نوبه خود مقدمه‌ای است برای پیاده ساختن آن در زندگی فردی و اجتماعی، و مسلم است که اگر مسلمانان از مفاد آیات این سوره در زندگی خود الهام بگیرند همه این پاداشها را علاوه بر نتایج دنیوی آن خواهند داشت.

.....

مآئده:

این سوره در مدینه نازل شده است (به استثنای آیه ۳) و ۱۲۰ آیه دارد. طبق روایتی تمام این سوره در حجة الوداع و بین مکه و مدینه نازل شده است. این سوره از سوره‌های طولانی و محظبات است که با خطاب «یا ایها الذین آمنوا» آغاز شده است. نامگذاری سوره:

- ۱- مآئده، بخاطر داستان نزول مآئده برای یاران مسیح- در آیه ۱۱۴- است. "مآئده" در اصل به طبقی گویند که در آن غذا باشد.
- ۲- عقود. به دلیل آیه اول. ۳- مُنقذ. (رها کننده و نجات دهنده) به خاطر تأثیر تلاوت این سوره.

- ۱- ولایت و رهبری بعد از پیامبر (ص). ۲- داستان مآئده حضرت عیسی و تالیث مسیحیان
- ۳- قیامت و رستاخیز. ۴- داستان حضرت موسی و عیسی بازخواست انبیاء در مورد امتیازشان. ۵- وفای به عهد و پیمانها
- ۶- عدالت اجتماعی. ۷- شهادت و گواهی به عدل. ۸- تحريم قتل نفس (و به تناسب آن داستان فرزندان آدم و قتل هابیل بوسیله قابیل).
- ۹- بیان احکام فقهی در مورد غذاها و خوردنیهای حلال و حرام، وضو و تیمم، نذر، سوگند، وصیت، سرقت، قصاص، قمار، شراب و احکام حج و قربانی.
- ۱۰- توصیه به تعاون و همکاری در نیکیها. ۱۱- بیان شرایط و چگونگی ارتباط با بیگانگان

.....

انعام:

از سوره‌های مکی و دارای ۱۶۵ آیه می‌باشد. نامگذاری سوره: به معنای چارپایان که در آیات ۱۳۶ تا ۱۵۰ مطرح شده است.

- ۱- مبارزه با انواع شرک و بت پرستی. ۲- احکام خوراکیهای غیر شرعی. ۳- حکم اضطرار. ۴- مسائل مربوط به چارپایان.
- ۵- دعوت به شناخت توحید و نبوت و معاد. ۶- داستان حضرت ابراهیم. ۷- توصیه‌های اخلاقی اجتماعی (۱۵۱ تا ۱۵۳).

- ۸- بیان نعمت های الهی. ۹- مبارزه با انواع شرک و بت پرستی. ۱۰- احکام خوراکیهای غیر شرعی. ۱۱- حکم اضطرار.
 ۱۲- مسائل مربوط به چارپایان. ۱۳- دعوت به شناخت توحید و نبوت و معاد. ۱۴- داستان حضرت ابراهیم
 ۱۵- توصیه های اخلاقی اجتماعی (۱۵۱ تا ۱۵۳). ۸- بیان نعمت های الهی.

در روایات می خوانیم سوره انعام را هفتاد هزار فرشته، به هنگام نزول بدرقه کردند، و کسی که آن را بخواند (و در پرتو آن روح و جاننش از سرچشمه توحید سیراب گردد) تمام آن فرشتگان برای او آمرزش می طلبند!

.....

اعراف:

این سوره در مکه نازل شده است (به استثنای آیات ۱۶۳ تا ۱۷۰) و ۲۰۶ آیه دارد و از سوره های طول است. نامگذاری سوره:
 ۱- اعراف به خاطر داستان اصحاب اعراف (۴۶ و ۴۷). ۲- المص.

- ۱- در سوره های "مکی" غالباً بحث از مبده و معاد، اثبات توحید و دادگاه رستاخیز، و مبارزه با شرک و بت پرستی، و تثبیت مقام و موقعیت انسان در جهان آفرینش به میان آمده است، زیرا دوران مکه دوران سازندگی مسلمانان از نظر عقیده و تقویت مبانی ایمان به عنوان زیربنای يك "نَهضت ریشه دار" بود.
 ۲- احیای شخصیت انسان. ۳- داستان آفرینش آدم. ۴- بیان پیمانهایی که خدا از فرزندان آدم در مسیر هدایت و صلاح گرفته است.
 ۵- دعوت به توبه و اصلاح.
 ۶- بیان سرگذشت بسیاری از اقوام پیشین و انبیای گذشته مانند "نوح" و "لوط" و "شعیب" و سرگذشت مشروح بنی اسرائیل و مبارزه "موسی" با فرعون.
 ۷- آداب حضور در عبادتگاه. ۸- داستان اعراف. ۹- استفاده از نعمت ها و زینت ها. ۱۰- توصیه به اعتدال و میانه روی.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس سوره اعراف را در هر ماه بخواند در روز قیامت، از کسانی خواهد بود که نه ترسی بر آنها است و نه غمی دارند. (من الذین لا خوف علیهم و لا هم یحزنون) و اگر در هر جمعه بخواند، در روز قیامت از کسانی می باشد که بدون حساب به بهشت می رود. همچنین فرمود: در این سوره آیات محکمه ای است، قرائت و تلاوت و قیام به آنها را فراموش نکنید، زیرا اینها روز رستاخیز در پیشگاه خدا برای کسانی که آنها را خوانده اند گواهی می دهند! (تفسیر نور الثقلین ج ۲، ص ۲)

.....

انفال:

این در مدینه نازل شده و دارای ۷۵ آیه است

نامگذاری سوره: ۱- انفال (ثروت های عمومی) به دلیل آیه ۱. ۲- بدر. به دلیل بیان داستان جنگ بدر.

- ۱- بیان مسائل مالی اسلام: انفال و غنائم. ۲- صفات و امتیازات مؤمنان واقعی. ۳- داستان جنگ بدر و حوادث عبرت انگیز آن.
 ۴- احکام جهاد. ۵- وظائف مسلمانان در برابر حملات دشمن. ۶- هجرت و ماجرای لیلۃ المبیت. ۷- وضع مشرکان و خرافات آنها قبل از اسلام.
 ۸- ضعف و ناتوانی مسلمانان در آغاز و سپس تقویت آنها در پرتو اسلام. ۹- حکم خمس و چگونگی تقسیم آن.
 ۱۰- لزوم آمادگی رزمی و سیاسی و اجتماعی برای جهاد در هر زمان و مکان. ۱۱- برتری نیروهای معنوی مسلمانان علی رغم کمبود ظاهری نفرت.
 ۱۲- حکم اسیران جنگی و طرز رفتار با آنها. ۱۳- هجرت کنندگان و آنها که هجرت نکرده اند. ۱۴- منافقان و راه شناخت و مبارزه با آنها
 ۱۵- مسائل اخلاقی و اجتماعی.

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که سوره انفال و برات را در هر ماه بخواند، هرگز روح نفاق در وجود او وارد نخواهد شد و از پیروان حقیقی امیر مؤمنان علی علیه السلام خواهد بود و در روز رستاخیز از مانده های بمبستی بهره می گیرد، تا مردم از حساب خویش فارغ شوند. (تفسیر مجمع البیان)

.....

توبه:

این سوره در مدینه نازل شده (به استثنای آیه ۱۲۸ و ۱۲۹) و دارای ۱۲۹ آیه است. آغاز این سوره بسم الله الرحمن الرحیم ندارد.

- نامگذاری سوره: ۱- برائت. برائت و بیزاری خدا از مشرکان (آیه اول). ۲- توبه. (در ۱۶ آیه)
- ۳- فاضحه. در آیات مختلف از رسوایی و فضاحت منافقان پرده برداری شده است. ۴- مُخزیه. ذلت و خواری منافقان
- ۵- سیف. که نشانه جنگ است. به خاطر اینکه حکم جنگ و جهاد با منافقان و مشرکان در این سوره است. ۶- منقره. ۷- الجوث. ۸- المدممه.
- ۹- المشقشقه. ۱۰- المبعثره. ۱۱- الحافره. ۱۲- المثیره. ۱۳- العذاب.

قسمتی از سوره پیش از جنگ تبوک، و قسمتی به هنگام آمادگی برای جنگ، و بخش دیگری از آن پس از مراجعت از جنگ نازل شده است.

- ۱- برخورد با مشرکان و بت پرستان و قطع رابطه با آنها. ۲- الغای پیمانهای مشرکان با مسلمانان (به خاطر نقض مکرر این پیمانها از طرف آنان).
- ۳- شناسایی منافقان و سرنوشت آنان. ۴- اهمیت جهاد در راه خدا. ۵- انحراف اهل کتاب از حقیقت توحید، انحراف دانشمندانشان از وظیفه رهبری و روشنگری سخن می گوید. ۶- توصیه به اتحاد و یکپارچگی. ۷- سرزنش و ملامت متخلفین بمانه گیر سست ایمان و تنبل. ۸- مدح و ستایش از مهاجرین و مؤمنان راستین. ۹- اهمیت زکات و پرهیز از ثروت اندوزی. ۱۰- لزوم تحصیل علم و وجوب تعلیم افراد. ۱۱- داستان هجرت پیامبر اسلام.
- ۱۲- بیان ماههای حرام که جنگ ممنوع است. ۱۳- گرفتن جزیه از اقلیتها. ۱۴- افشای منافقان و اعمال آنان. ۱۵- بعثت پیامبران.
- ۱۶- ماجرای مسجد ضرار. ۱۷- تعمیر و آبادانی مساجد.

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که سوره برائت و انفال را در هر ماه بخواند، روح نفاق در راه پیدا نمی کند و از پیروان راستین علی علیه السلام خواهد بود. در حقیقت اشاره به محتوای سوره و اثر سازنده آن در تربیت فرد و اجتماع است، که اهم بدون فهم معنی و آمادگی برای عمل ممکن نیست. بنا بر این تلاوت آنها به ضمیمه فهم محتوا و پیاده کردن آن در زندگی، این اثر فوق العاده را دارد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: سوره برائت و توحید با هفتاد هزار صف از صفوف ملائکه بر من نازل گردید و هر کدام اهمیت این دو سوره را توصیه می کردند! تقریباً تمام مفسران و مورخان اتفاق نظر دارند که پیامبر اسلام برای ابلاغ این سوره را به ابو بکر داد تا در موقع حج در مکه برای عموم مردم بخواند، سپس آن را گرفت و به علی علیه السلام داد و فرمود: برو که خداوند زبان تو را ثابت می دارد و قلب تو را هدایت می کند و او در مراسم حج به همه مردم ابلاغ کرد.

.....

یونس:

این سوره در مکه نازل شده و ۱۰۹ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- یونس. به دلیل بیان داستان حضرت یونس علیه السلام

- محتوی: ۱- وحی و بعثت و مقام پیامبر اسلام. ۲- خداشناسی و عظمت آفرینش و نشانه های عظمت خدا. ۳- ناپایداری زندگی دنیا و لزوم توجه به سرای آخرت و آمادگی برای آن از طریق ایمان و عمل صالح. ۴- قسمتهای مختلفی از زندگی پیامبران (نوح و موسی و یونس). ۵- جامعه شناسی
- ۶- لجاجت و سرسختی بت پرستان. ۷- جایگاه قرآن و آثار سازنده آن. ۸- حضور و شهود خدا در همه جا. ۹- بشارت به صالحان و انداز به طاغیان و گردنکشان. ۱۰- اختیار و آزادی انسان در اعتقادات.

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که سوره یونس را در هر دو یا سه ماه بخواند، بیم آن نمی رود که از جاهلان و بی خبران باشد، و روز قیامت از مقرّبان خواهد بود.

.....

هود:

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیه ۱۱۴) و دارای ۱۲۳ آیه است. پیغمبر اکرم (ص) فرمود: سوره هود مرا پیر کرد! و یا اینکه هنگامی که یارانش عرضه داشتند: ای رسول خدا! آثار پیری زودرس در چهره شما نمایان شده؟ فرمود: سوره هود و واقعه مرا پیر کرد! ابن عباس در تفسیر این حدیث می فرماید: هیچ آیه ای بر پیامبر (ص) شدیدتر و دشوارتر از آیه ۱۸ «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتُ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ» نبود. (تفسیر مجمع البیان).

بعضی از مفسران نقل کرده اند که یکی از دانشمندان پیامبر ص را در خواب دید، و از حضرتش سؤال کرد، اینکه از شما نقل شده که سوره هود مرا پیر کرد، آیا علتش بیان سرگذشت امتهای پیشین و هلاک آنها است، فرمود: نه، علتش آیه «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتُ...» بود. (تفسیر روح المعانی، ج ۱۱، ص ۱۷۹).

نامگذاری سوره: ۱- هود. زیرا داستان حضرت هود در ۱۱ آیه (۵۰ تا ۶۰) از این سوره آمده است.

۱- دلداری و تسلی پیامبر اسلام و مؤمنان. ۲- سرگذشت پیامبران الهی (نوح، هود، صالح، ابراهیم، لوط و موسی). ۳- اصول معارف اسلام مخصوصا مبارزه با شرک و بت پرستی و توجه به معاد و صدق دعوت پیامبر. ۴- تهدید شدید دشمنان. ۵- توصیه مؤمنان به استقامت و پایداری. ۶- دادگاه قیامت و بازپرسی در آن. ۷- اثبات حقانیت وحی و قرآن. ۸- تبیین آیات آفاقی و انفسی. ۹- ابتلا و آزمایش انسان و انتخاب احسن. ۱۰- عذاب و مجازات اقوام طغیانگر پیشین. ۱۱- دستوراتی در باره مبارزه با فساد.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که این سوره را بخواند، پاداش و ثوابی به تعداد کسانی که به هود و سایر پیامبران ایمان آوردند و کسانی که آنها را انکار نمودند خواهد داشت، و روز قیامت در مقام شهدا قرار می گیرد، و حساب آسانی خواهد داشت. (تفسیر برهان، ج ۲، ص ۲۰۶). امام صادق (ع) فرمود: کسی که این سوره را بنویسد و با خود داشته باشد، خداوند نیروی فوق العاده‌ای به او خواهد داد، و کسی که آن را به همراه داشته باشد و با دشمن بجنگد، بر او پیروز و غالب می شود تا آنجا که هر کس او را ببیند از او می ترسد! (تفسیر برهان، ج ۲، ص ۲۰۶). روشن است که منظور از داشتن اینها با خود آن است که همچون يك دستور العمل و برنامه زندگی همراه داشته باشد، پیوسته این برنامه را بخواند و مو به مو اجرا کند.

.....
یوسف:

این سوره در مکه نازل شده (اختلاف در آیات ۱ تا ۴ و آیه ۷ وجود دارد) و دارای ۱۱۱ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- یوسف. سرگذشت مشروح حضرت یوسف. (از مجموع ۲۷ بار ذکر نام یوسف در قرآن، ۲۵ مرتبه آن در این سوره است).
۲- احسن القصص. به دلیل آیه ۳.

محتوی: ۱- سرگذشت جالب و شیرین و عبرت انگیز یوسف (ع).

۱. رؤیای یوسف. ۲. حسادت برادران. ۳. در چاه افکندن یوسف. ۴. نجات و بردگی یوسف. ۵. از بردگی تا خانه عزیز. ۶. دام زلیخا. ۷. پاکدامنی یوسف. ۸. زندانی شدن. ۹. تعبیر کردن خواب. ۱۰. خزانه داری یوسف. ۱۱. استمداد برادران یوسف. ۱۲. ننگه داری بنیامین. ۱۳. معرفی به برادران. ۱۴. هجرت و بیناشدن یعقوب. ۱۵. عذرخواهی برادران. ۱۶. دعوای یوسف. ۲- توجه به تارخ و سرگذشت پیشینیان ۳- قدرت بیان وحی قرآنی در قصه گویی

امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره یوسف را روز و شب بخواند، خداوند او را روز رستاخیز بر می انگیزد در حالی که زیباییش همچون زیبایی یوسف است و هیچ گونه ناراحتی روز قیامت به او نمی رسد و از بندگان صالح خدا خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان)

.....
رعد

این سوره در مکه نازل شده و ۴۳ آیه دارد.

نامگذاری سوره: ۱- رعد. (عَرَشَ آسْمَانِ) به مناسبت آیه ۱۳.

محتوی: ۱- دعوت به توحید و مبارزه با شرک و اثبات معاد. ۲- اشاره ای به حقانیت و عظمت قرآن. ۳- بیان آیات توحید و اسرار آفرینش و علوم طبیعی. ۴- برافراشتن آسمانهای بی ستون. ۵- تسخیر خورشید و ماه به فرمان خدا. ۶- گسترش زمین و آفرینش کوهها و نهرها و درختان و میوهها. ۷- پوشش شب و آرامبخشی آن. ۸- شگفتیهای باغهای انگور و نخلستان و زراعتها. ۹- وحی و رسالت و مناظره با مشرکان. ۱۰- تقابل نور و ظلمت. ۱۱- دادگاه عدل پروردگار. ۱۲- بیان مسئولیتهای مردم و وظائفشان. ۱۳- هر گونه تغییر و دگرگونی در سرنوشت انسان، به دست خود اوست. ۱۴- تسبیح رعد و وحشت آدمیان از برق و صاعقه. ۱۵- سجده آسمانیان و زمینیها در برابر عظمت پروردگار. ۱۶- بی خاصیت بودن بتهای ساخته و پرداخته بشر. ۱۷- دعوت به اندیشه و تفکر برای شناخت حق و باطل. ۱۸- توصیه به وفای به عهد و صلح و رحمت و صبر و استقامت و انفاق در پنهان و آشکار و ترک انتقامجویی. ۱۹- ناپایداری زندگانی دنیا و آرامش و اطمینان در سایه ایمان به خدا. ۲۰- سرگذشت دردناک اقوام یاعی و سرکش. ۲۱- تهدید شدید کفار.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره رعد را بیشتر بخواند، گرفتار هیچ صاعقه ای نمی شود. (ثواب الاعمال، ۱۰۶)

ابراهیم:

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیات ۲۸ و ۲۹) و دارای ۵۲ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- ابراهیم. به دلیل داستان حضرت ابراهیم (ع).

محتوی: ۱- داستان قهرمان توحید ابراهیم بت شکن.

۲- اشاره به تاریخ انبیایی همچون نوح، موسی، و قوم عاد و ثمود.

۳- وحدت و یک پارچگی تمام ادیان و پیامبران.

۳- موعظه و اندرز و بشارت و انذار.

۴- توجه به ایام الله.

۵- مقایسه تمثیلی عقیده و عمل خالص و حقیقت عقیده و عمل ناخالص.

۶- بحث از مبدا و معاد.

۷- ایمان و روشنایی قلب و روح انسان.

۸- بیان هدف رسالت پیامبران و نزول کتب آسمانی.

۹- عاقبت ستمگران جوامع بشری.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که سوره ابراهیم و حجر را بخواند، خداوند به تعداد هر يك از آنها که بت می پرستیدند و آنها که بت نمی پرستیدند، ده حسنه به او می بخشد. (تفسیر مجمع البیان). پادشاهی که درباره تلاوت سوره های قرآن وارد شده، پاداشی است در برابر خواندن توأم با اندیشه و سپس عمل.

.....

حجر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۹۹ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- حجر. با توجه به آیه ۸۰ و داستان اصحاب حجر.

محتوی: ۱- بیان معارف اسلامی توحید و معاد. ۲- توجه به اسرار آفرینش. ۳- انذار مشرکان و گنهکاران و ستمگران. ۴- تاریخ پیشینیان.

۵- آیات مربوط به معاد و کیفر بدکاران. ۶- اهمیت قرآن و عظمت این کتاب آسمانی. ۷- داستان آفرینش آدم و سرکشی ابلیس و سرانجام کار او. ۸-

سرگذشت اقوامی همچون قوم لوط و صالح و شعیب. ۹- داستان اصحاب حجر. ۱۰- انذار و بشارت های مؤثر و تهدیدهای کوبنده.

۱۱- دعوت پیامبر به مقاومت در برابر توطئه ها.

.....

نحل

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۱۲۶ تا ۱۲۸) و دارای ۱۲۸ آیه است. بیشتر مفسران عقیده دارند که قسمتی از آیات آن در مکه و قسمتی در مدینه نازل شده است.

نامگذاری سوره: ۱- نحل. (زنبور عسل به دلیل آیه ۶۸. ۲- نعم. (نعمت ها) زیرا در سرتاسر این سوره از نعمت های بسیاری نام برده شده است.

محتوی: ۱- بحث از نعمتهای خداوند. (از جمله: باران، نور آفتاب، انواع گیاهان و میوه ها و مواد غذایی، حیوانات و منافع و برکات آنها، انواع وسائل زندگی

و حتی نعمت فرزند و همسر و خلاصه انواع طیبات). ۲- زندگی زنبور عسل. ۳- دلایل توحید و عظمت خلقت خدا. ۴- دلایل معاد و بهشت و

جهنم. ۵- تهدید مشرکان و مجرمان. ۶- زنده به گور کردن دختران. ۷- احکام اسلامی مانند: عدل و احسان، هجرت و جهاد، نهي از فحشاء و

منکر، ظلم و ستم، پیمان شکنی، حرمت شراب و گوشت خوک و مردار و خوردن خون و حیوانی که به نام غیر خدا کشته شده. ۸- عمل به عهد و پیمانها.

۹- استعاده به هنگام تلاوت قرآن. ۱۰- دعوت به شکرگزاری از نعمتهای الهی. ۱۱- ابراهیم قهرمان توحید، بنده شکرگزار. ۱۲- آداب تبلیغ و

مناظره. ۱۳- منافع حیوانات. ۱۴- سجده و اطاعت موجودات. ۱۵- بدعتهای مشرکان. ۱۶- پرهیز از وسوسه های شیطان.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که این سوره را بخواند، خداوند او را در برابر نعمتهایی که در این جهان به او بخشیده محاسبه نخواهد کرد. (تفسیر مجمع البیان، ج ۶، ص ۳۴۷).

اسراء

این سوره در مکه نازل شده و ۱۱۱ آیه دارد. این سوره با تسبیح خدا شروع می‌شود و با حمد و تکبیر خداوند پایان می‌پذیرد. نامگذاری سوره: ۱- اسراء. (حرکت شبانه) به دلیل آیه ۱. ۲- سیحان. به دلیل شروع شروع با آن کلمه. ۳- بنی اسرائیل. به دلیل ماجرای بنی اسرائیل.

محتوی: ۱- داستان معراج پیامبر. ۲- دلایل نبوت. ۳- دعوت به توحید و توجه به معاد. ۴- نامه اعمال و نتایج آن و کیفر و پاداش. ۵- بخشی از تاریخ بنی اسرائیل. ۶- آزادی اراده و اختیار انسان. ۷- بازگشت نتیجه اعمال. ۸- حساب و کتاب در زندگانی دنیا. ۹- ادای حقوق والدین، خویشاوندان و محرومان. ۱۰- احکام اسلامی. از جمله: تحريم اسراف و تبذیر و بخل و فرزندکشی و زنا و خوردن مال یتیمان و کم‌فروشی و تکبر و خونریزی، و حفظ مال یتیم. ۱۱- مباحثی در خداشناسی. ۱۲- نهي از لجاجت در برابر حق. ۱۳- گناهان و حجاب بر چهره حق. ۱۴- فضیلت و برتری انسان بر مخلوقات. ۱۵- قرآن و درمان بیماری اخلاقی و اجتماعی. ۱۶- اعجاز قرآن و ناتوانی مقابله با آن. ۱۷- تعلیمات اخلاقی. (تواضع، خوش اخلاقی و خوش رفتاری، دوری از تکبر و فخرفروشی) ۱۸- اسمای حسنی الهی. ۱۹- هشدار مؤمنان به وسوسه‌های شیطان. ۲۰- فرازهایی از تاریخ پیامبران موسی و نوح. ۲۱- نماز شب و اوقات نماز.

امام صادق (ع) می‌فرماید: کسی که سوره بنی اسرائیل را هر شب جمعه بخواند، از دنیا نخواهد رفت تا اینکه "قائم" را درک کند و از یارانش خواهد بود. البته خواندن که توأم با تفکر و اندیشه، و سپس الهام گرفتن برای عمل باشد. چنانکه در روایتی دیگر می‌خوانیم: کسی که این سوره را بخواند و به هنگامی که به توصیه‌های خداوند در ارتباط با پدر و مادر در این سوره می‌رسد، عواطف او تحریک گردد و احساس محبت بیشتر نسبت به پدر و مادر کند، دارای چنان پاداش بزرگی است.

کهف

این سوره در مکه نازل شده (به غیر از آیه ۲۸) و دارای ۱۱۰ آیه است. این سوره با حمد و ستایش خداوند آغاز می‌شود، و با توحید و ایمان و عمل صالح پایان می‌یابد.

نامگذاری سوره: ۱- کهف. به دلیل اینکه کلمه کهف تنها در این سوره آمده است. (۶ بار). ۲- حانله. زیرا این سوره مانع آتش جهنم به قاریان و حاملو عاملان این سوره است. ۳- اصحاب کهف.

محتوی: ۱- خداشناسی و توجه به معاد. ۲- مجازاتهای قیامت. ۳- سرانجامی شوم برای مستکبران. ۴- توجه به علم بی پایان خدا. ۵- داستان اصحاب کهف. ۶- پیروزی اقلیت موحد بر اکثریت به ظاهر قوی. ۷- مهاجرت از محیط فاسد. ۸- داستان دو باغ دو برادر. ۹- داستان همراهی موسی و خضر. ۱۰- داستان ذی القرنین و توطئه یاجوج و ماجوج. ۱۱- وسعت جهان آفرینش و عدم احاطه به اسرار آن. ۱۲- ارزیابی اعمال و گزینش بهترین.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: آیا سوره‌ای را به شما معرفی کنم که هفتاد هزار فرشته به هنگام نزولش آن را بدرقه کردند و عظمتش آسمان و زمین را پر کرد؟ یاران عرض کردند آری؟ فرمود: آن سوره کهف است. هر کس آن را روز جمعه بخواند، خداوند تا جمعه دیگر او را می‌آمرزد (و طبق روایتی او را از گناه حفظ می‌کند) ... و به او نوری می‌بخشد که به آسمان می‌تابد و از فتنه دجال محفوظ خواهد ماند. (تفسیر مجمع البیان). در حدیث دیگری از پیامبر می‌خوانیم: هر کس ۱۰ آیه از اول سوره کهف را حفظ کند، دجال (فتنه آخرالزمان) به او زیانی نمی‌رساند و کسی که آیات آخر سوره را حفظ کند، نور و روشنائی برای او در قیامت خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که در هر شب جمعه سوره کهف را بخواند، سرانجام شهید از دنیا می‌رود، و با شهدا مبعوث می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). آثار معنوی و برکات اخلاقی سوره‌ها، به خاطر محتوای آن یعنی ایمان و عمل به آن است.

مریم:

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۹۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱-مریم. به دلیل داستان حضرت مریم (۱۶ تا ۳۵). ۲-کهیص. زیرا با این حروف آغاز شده است. و معمولاً سوره هایی را که با حروف مقطعه آغاز شده را به همان حروف نامگذاری کرده اند.

- ۱- سرگذشت حضرت زکریا و مریم و یحیی. ۲-داستان حضرت مریم و خصوصیات او. ۳-تولد حضرت عیسی و معجزات او.
- ۴- داستان حضرت ابراهیم با آزر. ۵-یادآوری پیامبران پیشین(آدم، نوح، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، ادریس، یعقوب، موسی و هارون)
- ۶- ترسیم سرنوشت صالحان و تارکان نماز گمراه. ۷- رستاخیز و سرنوشت مجرمان و پاداش پرهیزکاران. ۸-توصیه های اخلاقی.
- ۹- سهولت فهم قرآن و عمل به آن. ۱۰- نفی فرزند از خداوند. ۱۱- شفاعت.

از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که هر کس این سوره را بخواند، به تعداد کسانی که حضرت زکریا را تصدیق یا تکذیب کردند و همچنین حضرت یحیی و مریم و عیسی و موسی و هارون و ابراهیم و اسحاق و یعقوب و اسماعیل، خداوند ده حسنه به او می دهد، همچنین به تعداد کسانی که (به دروغ و همت) برای خدا فرزندی قائل شدند و نیز به تعداد کسانی که فرزند قائل نشدند. (تفسیر مجمع البیان). در حدیث دیگری امام صادق (ع) می فرماید: هر کس بخواند این سوره مداومت کند، از دنیا نمی رود مگر اینکه خدا به برکت این سوره او را از نظر جان و مال و فرزند بی نیاز کند. (تفسیر مجمع البیان)

طه

این سوره در مکه نازل شده و ۱۳۵ آیه دارد. یازدهمین سوره ای که با حروف مقطعه آغاز می شود.
نامگذاری سوره: ۱-طه. (طاها). ۲-کلیم. (تکلم کننده) به دلیل تکلم مستقیم حضرت موسی با خداوند.

- محتوی: ۱- دوری از افراط و تفریط حتی در دعا. ۲-نزول قرآن و بیان عظمت آن. ۳- رسالت پیامبر اسلام.
- ۴- سرگذشت حضرت موسی. (بعثت او، مبارزه با فرعون، غلبه بر ساحران، گوساله سامری و غرق فرعون و نجات بنی اسرائیل)
 - ۵- داستان فریب آدم و حوا و هبوط آنان. ۶- توصیه های اخلاقی و اجتماعی. ۷- توحید و خداشناسی.
 - ۸- آستانه قیامت و معاد. ۹- شفاعت. ۱۰- ارسال رسولان برای هدایت بشر.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: خداوند سوره طه و یس را دو هزار سال قبل از آفرینش آدم برای فرشتگان بیان کرد. هنگامی که آن را شنیدند گفتند: «طوبی لامة یزل هذا علیهم، طوبی... طوبی...»، خوشا به حال امتی که این سوره بر آنان نازل شود، خوشا به حال دلهایی که پذیرای آن باشد، خوشا به زبانهایی که بر آن جاری شود. و در روایتی دیگر فرمودند: هر کس آن را تلاوت کند، در روز رستاخیز ثواب انصار و مهاجرین به او داده خواهد شد. (تفسیر مجمع البیان)

امام صادق (ع) فرمود: تلاوت این سوره را ترک نکنید که خداوند این سوره را دوست دارد و دوست می دارد کسانی که آن را تلاوت می کنند. هر کس تلاوت آن را ادامه دهد، خداوند در روز قیامت نامه عملش را به دست راستش داده و بدون حساب به بهشت وارد ساخته و آن قدر به او پاداش می دهد تا او راضی شود. (تفسیر نورالقلین، ج ۳، ص ۳۶۷).

شکی نیست تلاوتی مراد است که مقدمه اندیشه باشد و اندیشه ای که آثار آن در تمام رفتار و گفتار انسان مشخص باشد.

انبیاء

این سوره در مکه نازل شده، و دارای ۱۱۲ آیه است. از ۲۵ پیامبری که نامش در قرآن آمده، نام ۱۶ نفر از آنان در این سوره است.
نامگذاری سوره: ۱- انبیاء. مجموعه ای از داستان پیامبران.

- محتوی: ۱- داستان پیامبران. (بعضی با بیان فرازهایی از حالاتشان و بعضی به صورت اشاره. حضرت موسی، هارون، ابراهیم، اسحاق، اسماعیل، لوط، یعقوب، نوح، سلیمان، داود، ایوب، ادریس، ذالکفل، یونس، زکریا و یحیی علیهم السلام و حضرت عیسی و محمد)
- ۲- توحید و خداشناسی و مبدء و معاد. ۳- همدفداری آفرینش جهان. ۴- وحدت قوانین حاکم بر جهان. ۵-عمومیت حیات و مرگ برای آفریده ها.
 - ۶- رسالت و بعثت پیامبران. ۷- پیروزی حق بر باطل، توحید بر شرك. ۸- رستاخیز و غفلت مردم. ۹-حسابرسی و کیفر و پاداش و شفاعت.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره انبیاء را بخواند، خداوند حساب او را آسان می‌کند (و در محاسبه اعمالش روز قیامت سخت‌گیری نخواهد کرد) و هر پیامبری که نام او در قرآن ذکر شده، با او مصافحه کرده و سلام می‌دهد. امام صادق (ع) نیز فرمود: هر کس سوره انبیاء را از روی عشق و علاقه بخواند، با همه پیامبران در باغهای پر نعمت بهشت، رفیق و همنشین می‌گردد، و در زندگی دنیا نیز در چشم مردم پر اِهت خواهد بود. (تفسیر نورالتقلین) هدف تنها تلاوت و خواندن الفاظ نیست، بلکه عشق به محتوی است و مسلماً عشق به محتوی بدون عمل معنی ندارد.

حج

این سوره در مدینه نازل شده و ۷۸ آیه دارد. از سوره‌هایی است که در مکی یا مدنی بودنش اختلاف است ولی مدنی بودن آن قوی‌تر به نظر می‌رسد. از سوره‌های سجده دار است که دو سجده مستحیی در آیات ۱۸ و ۸۸ وجود دارد. نامگذاری سوره: ۱- حج. به دلیل فرمان حج (آیه ۲۷) و بیان احکام و مناسک حج (آیات ۲۵ تا ۳۷).

محتوی: ۱- معاد و آستانه قیامت. ۲- مبارزه با شرك و مشركان. ۳- سرنوشت عبرت‌انگیز گذشتگان. از جمله سرنوشت قوم نوح و عاد و ثمود، و قوم ابراهیم و لوط، و قوم شعیب و موسی. ۴- حج و سابقه تاریخی آن. ۵- فرمان تطهیر و پاکسازی خانه خدا. ۶- مناسک حج. مانند قربانی و طواف. ۷- وسوسه‌های شیطان. ۸- قاعده لاجرح. ۹- جهاد و پیکار با ظالمان و دشمنان متجاوز. ۱۰- مراحل مختلف خلقت انسان. ۱۱- توصیه و تشویق به نماز و زکات و امر به معروف و نهي از منکر و توکل به خدا.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: هر کس سوره حج را بخواند، خداوند پاداش حج و عمره به او می‌دهد، به تعداد تمام کسانی که در گذشته و آینده حج عمره بجا آورده یا خواهند آورد! (تفسیر مجمع البیان). البته تلاوتی اندیشه‌ساز، و اندیشه‌ای عمل‌پرور.

مؤمنون

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۱۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- مؤمنون. به دلیل آیه ۱ و بیان اوصاف مؤمنان آیات متعدد.

محتوی: ۱- بیان اوصاف مؤمنان. ۲- ارزش ایمان همراه باعمل. ۳- راههای رستگاری. ۴- نشانه‌های خداشناسی، آیات آفاقی و انفسی. ۵- سرگذشت پیامبران. (نوح، هود، موسی و عیسی) ۶- داستان کشتی نوح. ۷- هشدار به مستکبران. ۸- رستاخیز و معاد. ۹- حاکمیت خداوند برهستی. ۱۰- پاداش نیکوکاران و کیفر بدکاران. ۱۱- جهان بینی توحیدی و هدفداری آفرینش انسان.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره مؤمنون را تلاوت کند، فرشتگان در روز قیامت او را به روح و ریحان بشارت می‌دهند و هنگامی که فرشته مرگ برای قبض روح او می‌آید، چنان بشارتی به او می‌دهد که چشمش روشن می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره مؤمنون را بخواند و در هر جمعه آن را ادامه دهد، خداوند پایان زندگی او را با سعادت قرار می‌دهد و فردوس اعلی (بهشت برین) جایگاه اوست، همراه پیامبران و رسولان. (تفسیر مجمع البیان). ذکر فضائل تلاوت سوره‌ها هرگز به معنی خواندن خالی از اندیشه و تصمیم و عمل نیست. لذا در روایتی از پیامبر (ص) نقل شده که هنگام نزول آیات اولیه این سوره فرمود: ده آیه بر من نازل شده که هر کس آنها را بر پا دارد وارد بهشت خواهد شد! (تفسیر روح المعانی، ج ۱۸، ص ۲)

نور

این سوره در مدینه نازل شده و ۶۴ آیه دارد.

نامگذاری سوره: ۱- نور. به دلیل آیه ۳۶ و همچنین تکرار کلمه نور در آیات مختلف این سوره.

محتوی سوره: این سوره را در حقیقت می‌توان سوره پاکدامنی و عفت و مبارزه با آلودگیهای جنسی دانست.

۱- مجازات شدید زن و مرد زناکار. ۲- شهادت چهار شاهد یا لعان. ۳- مجازات قذف. ۴- نهي شدید از اشاعه فحشا. ۵- ماجرای افک. ۶- حرمت نگاه به نامحرم و نهي از چشم‌چرانی. ۷- محارم و نامحرم. ۸- حجاب و پوشش. ۹- حجاب و ساخورندگان. ۱۰- ازدواج.

- ۱۱- آداب معاشرت. ۱۲- اصول تربیت فرزندان. ۱۳- آداب ورود به مکانهایی عمومی و خصوصی. ۱۴- تبیین نور خدا.
۱۵- اهمیت مساجد و مکانهای الهی. ۱۶- توحید و معاد. ۱۷- تسلیم در برابر دستورات پیامبر.

پیامبر (ص) فرمود: کسی که سوره نور را بخواند، خداوند به عدد هر زن و مرد با ایمانی در گذشته و آینده، ده حسنه به عنوان پاداش به او خواهد داد. امام صادق (ع) فرمود: اموال خود را از تلف و دامان خود را از ننگ بی‌عفتی حفظ کنید به وسیله تلاوت سوره نور، و زنانتان را در پرتو دستوراتش از انحرافات مصون دارید که هر کس قرائت این سوره را در هر شبانه روز ادامه دهد، خانواده او هرگز تا پایان عمر گرفتار عمل منافی عفت نخواهد شد. (تفسیر نورالثقلین، ج ۳، ص ۵۶۸)

فرقان

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۷۷ آیه است. از سوره‌های سجده دار است. (سجده مستحبی در آیه ۶۰).
نامگذاری سوره: ۱- فرقان. (جدا کننده حق از باطل) به دلیل آیه ۱. ۲- تبارک. زیرا سوره با این کلمه آغاز شده است.

- محتوی: ۱- نزول قرآن. ۲- توحید و خداشناسی. ۳- نبوت و رسالت. ۴- معاد و رستاخیز. ۵- عواقب شوم کفر و بت پرستی و گناه.
۶- سرگذشت اقوام و پیامبران پیشین. (موسی و هارون، قوم نوح و عاد و ثمود، اصحاب رس و...). ۷- دلایل توحید در آفرینش.
۸- سیمای عباد الرحمن و اوصاف آنها.

پیامبر (ص) فرمود: کسی که سوره فرقان را بخواند، روز قیامت مبعوث می‌شود در حالی که در صف مؤمنان به رستاخیز است، کسانی که یقین داشتند که قیامت فرا می‌رسد و خداوند مردگان را به زندگی جدید باز می‌گرداند. (تفسیر مجمع البیان). امام موسی بن جعفر (ع) به سحاق بن عمار فرمود: تلاوت سوره تبارک (فرقان) را ترک مکن، چرا که هر کس آن را در هر شب بخواند، خداوند او را هرگز عذاب نمی‌کند و او را مورد حساب قرار نمی‌دهد، و جایگاهش در بهشت برین است. (تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۲). آری، هر کس براسستی آن را از جان و دل بخواند و صفات و اعمال خود را بر آن منطبق سازد، جایگاهش فردوس اعلی است.

شعراء

این سوره در مکه نازل شده، (به جز آیه ۱۹۷ و ۴ آیه آخر) و دارای ۲۲۷ آیه می‌باشد. این سوره از نظر تعداد آیات بعد از سوره بقره است ولی از نظر تعداد کلمات، از بسیاری از سوره‌ها کوتاهتر است.
نامگذاری سوره: ۱- شعراء. به دلیل آیه ۲۲۴. ۲- طسم. حروف مقطعه آغاز سوره. ۳- جامعه.

- محتوی: ۱- عظمت جایگاه قرآن. ۲- دلداري و تسلی پیامبر (ص). ۳- نشانه‌های توحید و صفات خدا.
۴- سرگذشت هفت پیامبر. (حضرت موسی با فرعون، ابراهیم، نوح، هود، صالح، لوط و شعیب). ۵- تهدید مخالفان پیامبر اسلام.
۶- روش دعوت پیامبر اسلام. ۷- مدیریت و رهبری جامعه. ۸- رعایت کامل حقوق و نهي از کم فروشی. ۹- بشارت به مؤمنان و تهدید شدید ستمگران. ۱۰- شاعران کافر.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: کسی که سوره شعرا را بخواند، به عدد هر کسی که نوح را تصدیق و یا تکذیب کرده اند و همچنین هود، شعیب، صالح ابراهیم، و به عدد تمام کسانی که تکذیب عیسی و تصدیق محمد ص کرده‌اند، ده حسنه برای او خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). این اجر و پاداش تنها برای تلاوت منهای اندیشه و عمل نیست.

مثل

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۹۳ آیه است. این سوره دارای دو بسم الله الرحمن الرحيم است یکی ابتدای سوره و دیگری آیه ۳۰. همچنین از سوره‌های سجده دار است که آیه ۲۵ آن سجده مستحبی دارد.
نامگذاری سوره: ۱- مثل. (مورچه) به دلیل آیه ۱۸. ۲- سلیمان. به دلیل داستان حضرت سلیمان. ۳- طاسین. آغاز با حروف مقطعه طس.

- محتوی: ۱- عظمت قرآن و محتوای آن. ۲- نشانه‌های خدا در آفرینش. ۳- چگونگی معاد و رستاخیز. ۴- سرگذشت پیامبران الهی. (حضرت موسی، سلیمان، داوود، صالح و لوط). ۵- بلقیس ملکه سبأ. ۶- سخن گفتن پرندگان (هدهد) و حشرات (مورچه). اوصاف بی‌همتای پروردگار. (علم نامحدود، نظارت بر همه چیز و حاکمیت مطلق او).

پیامبر اسلام (ص) فرمود: هر کس سوره طس سلیمان (سوره نمل) را بخواند، خداوند به تعداد کسانی که سلیمان را تصدیق و یا تکذیب کردند، و همچنین هود و شعیب و صالح و ابراهیم را، ده حسنه به او می‌دهد و به هنگام رستاخیز که از قبرش بیرون می‌آید، ندای «لا اله الا الله» سر می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان) هر چند در این سوره سخنی از هود و شعیب و ابراهیم به میان نیامده، ولی از این جهت که همه انبیا از نظر دعوت یکسانند، این تعبیر جای تعجب نیست. امام صادق (ع) فرمود: هر کس طواسین ثلاث (سوره شعراء و نمل و قصص که با طس شروع شده‌اند) را در شب جمعه بخواند، از اولیاء الله خواهد بود، و در جوار او و سایه لطف و حمایتش قرار می‌گیرد. (تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۷۴)

قصص

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۸۵ یا ۵۲ تا ۵۵) و دارای ۸۸ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- قصص. به دلیل آیه ۲۵. ۲- موسی و فرعون. زیرا از آیه ۳ تا ۴۶ سرگذشت موسی با فرعون بیان شده است.

- محتوی: ۱- داستان موسی و بنی اسرائیل و فرعونیان. ۲- تولد موسی و ماجراهای آن. ۳- رشد طفل ضعیفی در دامان دشمنی نیرومند. ۴- فرار و کارگری و ازدواج موسی. ۵- بعثت موسی. ۶- همراهی و وزارت هارون. ۷- نوید حکومت مستضعفان. ۸- نقش رهبری در اتحاد و پیروزی. ۹- داستان قارون ثروتمند مستکبر. ۱۰- توحید و معاد. ۱۱- اهمیت قرآن. ۱۲- رستاخیز مشرکان. ۱۳- هدایت و ضلالت و سرنوشت هادیان و گمراهان. ۱۴- تعلق اراده الهی به پیروزی مستضعفان بر مستکبران. ۱۵- نوید بازگشت پیروزمندان پیامبر به مکه.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: کسی که سوره قصص را بخواند، به تعداد هر يك از کسانی که موسی را تصدیق یا تکذیب کردند، ده حسنه به او داده خواهد شد، و فرشته‌ای در آسمانها و زمین نیست مگر اینکه روز قیامت گواهی بر صدق او می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که طواسین ثلاث (سوره قصص و نمل و شعراء) را در شب جمعه بخواند، از دوستان خدا و در جوار او و تحت حمایت او قرار خواهد گرفت و در دنیا هرگز فقر و ناامنی و ناراحتی شدید پیدا نخواهد کرد و در آخرت خداوند آن قدر از مواهب خود به او می‌بخشد که راضی شود و برتر از راضی بودن اوست. (تفسیر نورالثقلین) بدیهی است این همه اجر و پاداش از آن کسانی است که با خواندن این سوره در صف پیامبر الهی و مؤمنان راستین بوده و در خط مبارزه با فرعونها و قارونهای زمان قرار گیرند. مخصوص آنها که می‌خوانند و می‌اندیشند و عمل می‌کنند.

عنکبوت

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۱ تا ۱۱) و دارای ۶۹ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- عنکبوت. به دلیل آیه ۴۱ و آمدن کلمه عنکبوت در این سوره.

- محتوی: ۱- لزوم امتحان و آزمایش مردم. ۲- منافق شناسی. ۳- قیام انبیایی مانند نوح، ابراهیم، لوط و شعیب و مبارزه با مشرکان ستمگر همچون فرود. ۴- توحید و دعوت به سوی حق. ۵- معاد و رستاخیز. ۶- سرگذشت قارون، هامان، فرعون. ۷- نشانه‌های خدا در عالم آفرینش. ۸- مبارزه با شرك. ۹- ضعف و ناتوانی معبودهای ساختگی. ۱۰- عظمت قرآن. ۱۱- دلانل حقانیت پیامبر اسلام. ۱۲- لجاجت و بمانه های مختلف مخالفان. ۱۳- توصیه های اخلاقی تربیتی. همچون نماز، دوری از منکرات، نیکی به پدر و مادر، اعمال صالح و طرز بحث و برخورد منطقی با مخالفان.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره عنکبوت را بخواند، به تعداد تمام مؤمنان و منافقان، ده حسنه برای او نوشته می‌شود. (تفسیر مجمع البیان) در باره تلاوت سوره عنکبوت و روم در شب بیست و سوم ماه رمضان، فضیلت فوق العاده‌ای وارد شده است. چنانکه امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره عنکبوت و روم را در ماه رمضان شب بیست و سوم تلاوت کند، به خدا سوگند اهل بهشت است، و من هیچ کس را از این مساله استثنای نمی‌کنم و نمی‌ترسم که خداوند در این سوگند قاطع من گناهی بر من بنویسد و مسلماً این دو سوره در پیشگاه خدا بسیار ارج دارد. (تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۴۷)

روم

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۶۰ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- روم. به دلیل آیه ۲ و پیشگویی پیروزی و غلبه روم بر ایران.

- محتوی: ۱- پیشگویی پیروزی جنگی رومیان بر ایرانیان. ۲- طرز تفکر افراد بی‌ایمان. ۳- تهدید کافران به عذاب و کیفر رستاخیز. ۴- نشانه‌های خداشناسی در آفاق و انفس. ۵- چگونگی آفرینش انسان. ۶- گوشه‌ای از قوانین خلقت. زوجیت، رابطه فطری مودت و رحمت در میان انسان‌ها، اختلاف شب و روز، اختلاف زبان و رنگها، عوامل و پدیده‌های جوی، حیات زمین. ۷- نعمت خواب در شب و جنبش در روز. ۸- تدبیر امور آسمان و زمین به امر خدا. ۹- تأثیر اعمال در پدیده‌ها. ۱۰- مالکیت انسان. ۱۱- ادای حقوق خویشاوندان. ۱۲- نکوهش از رباخواری. ۱۳- دلالت توحید و نشانه‌های حق. ۱۴- معاد و رستاخیز. ۱۵- توصیه و سفارشات اخلاقی.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره روم را بخواند، پاداشی معادل ده حسنه به تعداد هر فرشته‌ای که در میان آسمان و زمین تسبیح خدا می‌گوید خواهد داشت و آنچه را در روز و شب از دست داده، جبران خواهد کرد. (تفسیر مجمع البیان). از امام صادق (ع) نقل شده است: هر کس سوره عنکبوت و روم را در ماه رمضان در شب بیست و سوم بخواند، به خدا سوگند اهل بهشت است و هیچ در این سخن استثنا نمی‌کنم... و این دو سوره موقعیت مهمی نزد پروردگار دارند. (تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۴۷). بدیهی است تلاوت همراه با انگیزه و عمل به دستورات، چنین آثاری را در پی خواهد داشت.

لقمان

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳۴ آیه است. هفت سوره قرآن با حروف مقطعه «الم» شروع می‌شود که لامات نامیده شده و سوره لقمان ششمین آنهاست.

نامگذاری سوره: ۱- لقمان. به دلیل آیات ۱۲ و ۱۳. (نام لقمان تنها دو بار در قرآن آمده که در این سوره است.)

- محتوی: ۱- عظمت قرآن. ۲- اوصاف و سرانجام نیکوکاران و گمراهان. ۳- نشانه‌های خداشناسی. آفرینش آسمان بدون ستون، آفرینش کوه‌ها و جنبندگان مختلف، نزول باران و پرورش گیاهان. ۴- توصیه‌های لقمان حکیم به فرزندش. (آیات ۱۲ تا ۱۹؛ خداشناسی، دوری از شرک، نیکی کردن به پدر و مادر، اقامه نماز، امر به معروف و نهی از منکر، صبر شکیبایی در برابر مشکلات، خوشرویی با مردم، تواضع و فروتنی و اعتدال در تمام امور). ۵- تسخیر آسمان و زمین. ۶- نکوهش از تقلید نیاکان گمراه. ۷- اوصاف و علوم اختصاصی خداوند. ۸- توحید فطری. ۹- معاد و زندگی پس از مرگ.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که سوره لقمان را بخواند، در قیامت لقمان رفیق و دوست اوست و به عدد کسانی که کار نیک یا بد انجام داده‌اند (به حکم امر به معروف و نهی از منکر در برابر آنها) ده حسنه به او داده می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) می‌فرماید: کسی که سوره لقمان را در شب بخواند، خدا سی فرشته را تا به صبح مأمور حفظ او در برابر شیطان و لشکر شیطان می‌کند، و اگر در روز بخواند، تا به غروب او را از ابلیس و لشکرش محافظت می‌نمایند. (تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۹۳). البته مراد تلاوتی است که مقدمه‌ای برای اندیشه و آن مقدمه‌ای برای عمل باشد.

سجده

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳۰ آیه است. این سوره از چهار سوره عزائم است که سجده واجب دارد و هفتمین و آخرین سوره از سوره‌های لامات است که با حروف مقطعه «الم» آغاز شده است.

- نامگذاری سوره: ۱- سجده. به دلیل آیه ۱۵ که سجده واجب دارد. (دو سوره در قرآن «سجده» نامیده شده که اولی - همین سوره - را به خاطر مقارن بودن با سوره لقمان «سجده لقمان» یا «الم سجده» و دومی که سوره فصلت باشد را «حم سجده» گفته‌اند به دلیل حروف مقطعه ابتدای آن) ۲- مضاجع. به دلیل آیه ۱۶. ۳- الم سجده. به دلیل حروف مقطعه. ۴- سجده لقمان. زیرا پس از سوره لقمان آمده است. الم تریل. با توجه به روایات.

- محتوی: ۱- عظمت قرآن. ۲- نشانه‌های خداوند در آفرینش. ۳- چگونگی آفرینش انسان. ۴- اعطای وسایل فراگیری علم و دانش به انسان. ۵- آستانه مرگ. ۶- رستاخیز و حسابرسی. ۷- بشارت مؤمنان و انداز فاسقان. ۸- ندامت و پشیمانی گناهکاران. ۹- سرگذشت موسی و بنی اسرائیل. ۱۰- نماز و راز و نیاز شبانه. ۱۱- اشاره‌ای به احوال گروهی. ۱۲- سرنوشت گروهی از امتهای پیشین. ۱۳- توحید و نشانه‌های عظمت خدا. ۱۴- تهدید دشمنان لجوج.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمودند: کسی که سوره «الم تتریل» (سجده) و «تبارک» را بخواند، مانند آن است که شب قدر را احیا گرفته باشد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره سجده را هر شب جمع بخواند، خداوند نامه اعمال او را به دست راستش می‌دهد، گذشته او را می‌بخشد و از دوستان محمد و اهل بیتش علیهم السلام خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). تلاوتی که سرچشمه اندیشه، اندیشه‌ای که مبدء تصمیم‌گیری و حرکت بوده باشد، می‌تواند آن چنان انسان را بسازد که مشمول اینهمه فضیلت و افتخار گردد و اثر بیدار کننده‌اش همچون احیاء شب قدر و نتیجه‌اش قرار گرفتن در صف اصحاب الیمین، و رسیدن به افتخار دوستی پیامبر و آلش گردد.

.....

احزاب

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۷۳ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- احزاب. (گروهها) به دلیل آیات ۲۰ و ۲۲. و همچنین داستان جنگ احزاب (خندق) در آیات ۹ تا ۳۵.

- محتوی: ۱- دعوت پیامبر به اطاعت خداوند. ۲- اعلام حمایت الهی از پیامبر. ۳- مبارزه با خرافات جاهلی مانند ظهار و پسر خواندگی. ۴- تقسیمات ارتش. ۵- جنگ احزاب و پیروزی مسلمانان. ۶- شایعه و دروغ پراکنی. ۷- پیمان شکنی و بهانه‌های منافقان. ۸- جایگاه و وظایف همسران پیامبر. ۹- جنگ بنی قریظه. ۱۰- ازدواج پیامبر با زینب همسر طلاق داده شده زید پسر خوانده پیامبر. ۱۱- حجاب و پوشش زنان. ۱۲- معاد و رستاخیز. ۱۳- توصیه‌های اخلاقی. ۱۴- امانت داری ویژه انسان یا پذیرش تعهد و تکلیف.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: کسی که سوره احزاب را تلاوت کند و به خانواده خود تعلیم دهد، از عذاب قبر در امان خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان) امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره احزاب را بسیار تلاوت کند، در قیامت در جوار پیامبر و خاندان او خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). این گونه فضائل و افتخارات، تنها به تلاوت بی روح و عاری از هر نوع اندیشه و عمل به دست نمی‌آید.

.....

سبأ

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵۴ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- سبأ. به دلیل آیه ۱۵ و داستان قوم سبأ. ۲- داوود. به دلیل آیات ۱۰ و ۱۱.

- ۱- توحید نشانه‌های خداوند در هستی. ۲- معاد. ۳- نبوت و بیان پاره‌ای از معجزات انبیا. ۴- نعمتهای الهی و سرنوشت شاکران و کفران کنندگان. ۵- بخشی از زندگی حضرت داوود. ۶- داستان سلیمان و قوم سبأ. ۷- دعوت به تفکر و اندیشه و ایمان و عمل صالح. ۸- بیان پاره‌ای از حوادث قیامت. ۹- پیروزی حق بر باطل.

پیامبر اسلام (ص) فرمود: کسی که سوره سبأ را بخواند، تمام انبیا و رسولان در قیامت رفیق و همنشین او خواهند بود و همگی با او مصافحه می‌کنند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) می‌فرماید: کسی که دو سوره‌ای را که با حمد آغاز می‌شود (سوره سبأ و فاطر) در یک شب بخواند، تمام آن شب را در حفظ و حراست الهی خواهد بود، و اگر آن دو را در روز بخواند، هیچ مکروهی به او نمی‌رسد، و آن قدر از خیر دنیا و آخرت به او داده می‌شود که هرگز به قلبش خطور نکرده، و فکر و آرزویش به آن نرسیده است! (تفسیر مجمع البیان). البته باید خواندن مقدمه‌ای باشد برای اندیشیدن و سپس عمل به آن اندیشه و انگیزه.

.....

فاطر

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیه ۲۹ و ۳۲) و دارای ۴۵ آیه است. سوره فاطر پنجمین و آخرین سوره حامدات است که با «الحمد لله» آغاز شده است.

نامگذاری سوره: ۱- فاطر. زیرا سوره با خلقت و خالقیت خداوند شروع شده است. ۲- ملائکه. به دلیل آیه اول که از فرشتگان سخن به میان آمده است.

محتوی: ۱- خلقت جهان و نشانه‌های خداوند در هستی. ۲- ربوبیت و تدبیر خداوند و رازقیت او. ۳- آفرینش انسان و مراحل تکامل او. ۴- عوامل ضلالت و گمراهی انسان. ۵- نبوت و رهبری پیامبران. ۶- معاد و نتایج اعمال در آخرت. ۷- رحمت گسترده الهی. ۸- سنت خداوند در باره مستکبران. ۹- قیامت روز حسرت و پشیمانی کفار. ۱۰- مواظب و اندرزهای الهی به انسان.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره فاطر را بخواند، در روز قیامت سه در از درهای بهشت او را به سوی خود دعوت می‌کند که از هر کدام می‌خواهد وارد شود! (تفسیر فی ظلال القرآن). با توجه به اینکه می‌دانیم درهای بهشت همان عقائد و اعمال صالحی است که سبب وصول به بهشت می‌شود، ممکن است این روایت اشاره به ابواب سه گانه اعتقاد به توحید، معاد و رسالت پیامبر اسلام باشد. امام صادق (ع) می‌فرماید: کسی که دو سوره‌ای را که با حمد آغاز می‌شود (سوره سبأ و فاطر) در یک شب بخواند، تمام آن شب را در حفظ و حراست الهی خواهد بود، و اگر آن دو را در روز بخواند، هیچ مکروهی به او نمی‌رسد، و آن قدر از خیر دنیا و آخرت به او داده می‌شود که هرگز به قلبش خطور نکرده، و فکر و آرزویش به آن نرسیده است! (تفسیر مجمع البیان) بارها بیان شده که قرآن برنامه عمل است و پاداشها بر اساس عمل به دستورات قرآن می‌باشد.

یس:

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۸۳ آیه است. اولین سوره از بیست و سه سوره ای می‌باشد که با سوگند شروع شده است. نامگذاری سوره: ۱- یس. به دلیل شروع سوره با حروف مقطعه «یس». ۲- حبیب تجار. به دلیل آیات ۱۳ تا ۳۰ و داستان این قهرمان. ۳- دافعه. (دفع کننده بدی و زشتی‌ها). ۴- مَعَمَّه. (عمومیت و جامعیت خیر دنیا و آخرت) چنانکه در روایتی از پیامبر می‌خوانیم: سوره یس در تورات به عنوان «مَعَمَّه» نامیده شده، سؤال شد به چه دلیل؟ حضرت فرمودند: به خاطر اینکه کسی که همدم و همنشین این سوره باشد، او را مشمول تمام خیر دنیا و آخرت می‌کند... (تفسیر مجمع البیان).

محتوی: ۱- نبوت و رسالت پیامبر اسلام. ۲- نزول قرآن و اهداف آن. ۳- رسالت سه نفر از پیامبران الهی. ۴- داستان حبیب تجار. ۵- توحید و نشانه‌های عظمت خداوند در هستی. ۶- معاد و دلایل گوناگون آن. ۷- چگونگی حشر و حسابرسی روز قیامت. ۸- پیمان الهی در پرهیز از شیطان. ۹- اراده و مشیت الهی در تحقق پدیده‌ها. ۱۰- تزییه خداوند از نواقص و عیوب.

روایات بسیار زیادی در این زمینه در کتب شیعه و سنی آمده است. از جمله: پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر چیز قلبی دارد و قلب قرآن سوره یس است! (تفسیر مجمع البیان). در حدیثی از امام صادق (ع) نیز همین معنی آمده است و در ذیل آن می‌افزاید: هر کس آن را در روز پیش از آنکه غروب شود بخواند، در تمام طول روز محفوظ و پر روزی خواهد بود و هر کس آن را در شب پیش از خفتن بخواند، خداوند هزار فرشته را بر او مامور می‌کند که او را از هر شیطان رحیم و هر آفتی حفظ کنند... (تفسیر مجمع البیان)

صافات

این سوره در مکه نازل شده و ۱۸۲ آیه دارد.

نامگذاری سوره: ۱- صافات. (صف کشیدگان) به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- فرشتگان و گوشه‌ای از خصوصیات آنان. ۲- شیاطین و اوصاف آنان. ۳- کفار و انکار نبوت و معاد. ۴- قیامت و رستاخیز کافران. ۵- بهشت و نعمت‌ها و زیبایی‌های آن. ۶- سرگذشت پیامبران. (نوح، ابراهیم، اسحاق، موسی، هارون، الیاس، لوط و یونس). ۷- مبارزه با شرک و بت پرستی. ۸- پیروزی حق بر کفر و شرک و نفاق. ۹- تزییه و تقدیس خداوند..

پیامبر (ص) فرمود: هر کس سوره صافات را بخواند، به عدد هر جن و شیطان، ده حسنه به او داده می‌شود، و شیاطین متمرّد و نافرمان از او فاصله می‌گیرند، و از شرک پاک می‌شود و دو فرشته‌ای که مامور حفظ او هستند، در قیامت در باره او شهادت می‌دهند که به رسولان خداوند ایمان داشته است. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) می‌فرماید: هر کس سوره صافات را هر روز جمعه بخواند، از هر آفتی محفوظ می‌ماند، و هر بلایی در زندگی دنیا از او دفع می‌گردد، خداوند وسیعترین روزی را در اختیارش می‌گذارد، و او را در مال و فرزندان و بدن گرفتار زیانهای شیطان رجیم و گردنکشان نمی‌سازد، و اگر در آن روز و شب از دنیا برود، خداوند او را شهید مبعوث می‌کند، و شهید می‌میراند، و او را در بهشت هم درجه شهدا می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان) به خوبی می‌دانیم که هدف از تلاوت، اندیشه و سپس اعتقاد و بعد از آن عمل است.

ص

این سوره در مکه نازل شده و ۸۸ آیه دارد. از سوره‌های سجده دار است که در آیه ۲۴ سجده مستحبی دارد. نامگذاری سوره: ۱- ص (صاد). به دلیل شروع با حروف مقطعه.

- محتوی: ۱- نزول قرآن و لزوم تدبّر در آن. ۲- توحید و خداشناسی. ۳- سرگذشت اقوام پیشین. (قوم نوح، عاد، لوط، فرعون، اصحاب ایکه)
۴- سرگذشت پیامبران الهی. (ابراهیم، اسحاق، یعقوب، اسماعیل، یسع، ذو الکفل، داوود، سلیمان و ایوب)
۵- داستان داوود حضرت داوود و سلیمان. ۶- گوشه‌ای از حکومت داری حضرت سلیمان. ۷- سرگذشت بسیار سخت حضرت ایوب.
۸- متقین و بدکاران و سرنوشت آن دو. ۹- ماجرای آفرینش حضرت آدم و برخورد شیطان. ۱۰- سوگند شیطان بر اغوای انسان.
۱۱- تسلط نداشتن شیطان بر مخلصان. ۱۲- تهدید دشمنان و تسلی پیامبر اسلام.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره «ص» را بخواند، خداوند به اندازه هر کوهی که مسخر داوود کرده بود، حسنه‌ای به او می‌دهد و از آلوده شدن و اصرار بر گناه صغیره و کبیره حفظ می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: هر کس سوره صاد را در شب جمعه تلاوت کند، از خیر دنیا و آخرت آن قدر به او بخشیده می‌شود که به هیچ کس داده نشده جز پیامبران مرسل و فرشتگان مقرب. و خداوند او تمام کسانی را که از خانواده اش مورد علاقه او هستند وارد بهشت می‌کند حتی خدمتگزارانی که به او خدمت می‌کند. (تفسیر مجمع البیان).

زُمر

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیات ۵۲ تا ۵۴) و دارای ۷۵ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- زُمر (دسته و گروهها). به دلیل آیات ۷۰ و ۷۳. ۲- عُرْف (اتاقهای با شکوه). به دلیل آیه ۲۰. ۳- سورة العرب. به دلیل آیه ۲۸ و توصیف قرآن به «قرآنا عربیاً».

- محتوی: ۱- جایگاه قرآن، نزول و اهداف آن. ۲- دعوت به توحید. (توحید در خالقیت، ربوبیت و عبادت) ۳- اخلاص در بندگی خدا و دوری از شرک. ۴- آفرینش جهان و انسان و تکامل او. ۵- معاد و رستاخیز، پاداش و جزا، آشکار شدن نتایج اعمال، دسته بندی انسانها، رانده شدن کافران به سوی جهنم و سرزنش فرشتگان عذاب، دعوت بهشتیان به بهشت و تبریک فرشتگان رحمت. ۶- تاثیر قرآن بر قلب و جانها.
۷- سرنوشت اقوام پیشین و مجازات الهی. ۸- توبه و باز بودن راه بازگشت و آمرش تمام گناهان. ۹- حاکمیت مطلق خداوند در دنیا و آخرت.

پیامبر (ص) فرمود: هر کس سوره زمر را قرائت کند، خداوند او را نا امید نخواهد کرد و پاداش کسانی را که از خدا می‌ترسند، به او عطا می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره زمر را تلاوت کند، خداوند شرف دنیا و آخرت به او می‌دهد، و بدون داشتن مال و قبیله، قدرت و عزت به او می‌بخشد، آن چنان که هر کس او را ببیند از او حساب می‌برد، و بدن او را بر آتش دوزخ حرام می‌کند. (تفاسیر مجمع البیان و نورالقلین). این پاداشها از آن کسانی است که تلاوت را مقدمه اندیشه و اندیشه را وسیله‌ای برای ایمان و عمل قرار می‌دهند.

مؤمن

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۸۵ آیه است. هفت سوره بی در پی قرآن با حروف مقطعه «حم» شروع می‌شود که به حوامیم معروف است.

نامگذاری سوره: ۱- مؤمن. به دلیل آیات ۲۸ تا ۳۵ و داستان مؤمن آل فرعون. ۲- غافر. به دلیل آیه ۳. ۳- الطول. به دلیل آیه ۳ که خدا را «ذی الطول» (صاحب فضل و رحمت) نامیده است. ۴- حم اُولی. چون اولین سوره از حوامیم هفتگانه می باشد که با «حم» آغاز شده است.

- محتوی: ۱- توحید و گوشه ای از صفات و اسمای حسنی خدا. ۲- تهدید کافران و جباران.
- ۳- فرازی از سرگذشت حضرت موسی با فرعون و داستان مؤمن آل فرعون که با روشی زیرکانه موسی را از مرگ نجات داد. (بیش از ۲۰ آیه)
- شاید بیان حال مؤمن آل فرعون، یک برنامه آموزشی حساب شده برای گروهی از مسلمانان مکه بوده است که در عین ایمان به پیامبر اسلام، به ظاهر روابط دوستانه خود را با دشمنان حفظ می کردند تا سنگری باشند برای روز خطر، که ابو طالب عمومی پیامبر در همین زمره بوده است. چنان که همین معنی از امیر مؤمنان علی (ع) روایت شده است. (الغدیر، ج ۸، ص ۳۸۸). ۴- معاد و رستاخیز، پاداش و کیفر، بخت و جهت، سرنوشت خوبان و بدان.
- ۵- تفکر در آفرینش و نشانه های توحید. ۶- جهانگردی و شناخت تاریخ. ۷- دعوت پیامبر به صبر و شکیبایی.
- ۸- یادی از پیامبران الهی و اقوام پیشین. (موسی، هارون، نوح، یوسف) ۹- دعا از ما و اجابت از خدا. ۱۰- آفرینش و تحول انسان.

در روایات اسلامی، فضائل بسیاری برای سوره های "حوامیم" عموماً و سوره "مؤمن" خصوصاً وارد شده است، از جمله: پیامبر (ص) فرمود: «الحوامیم تاج القرآن»، سوره های (هفتگانه) حم تاج قرآن هستند. از ابن عباس نیز نقل شده که می گوید: «لکل شیء لباب و لباب القرآن الحوامیم»، هر چیزی مغزی دارد و مغز قرآن سوره های حوامیم است. همچنین امام صادق (ع) فرمود: «الحوامیم ریحان القرآن»، سوره های حوامیم گل های قرآن است، خدا را سپاس گوید و با حفظ و تلاوت این سوره ها، شکر گزار او باشید، هر بنده ای که از خواب برخیزد و سوره های حوامیم بخواند، از دهانش (در قیامت) بوی عطر دل انگیزی بخر از مشک و عنبر خارج می شود، و خداوند خواننده این سوره ها را رحمت می کند و نیز همسایگان و دوستان و آشنایان و تمام یاران نزدیک و دور او را مشمول رحمت خویش قرار می دهد و در قیامت عرش و کرسی و فرشتگان مقرب خدا برای او استغفار می کنند. (تفسیر مجمع البیان). پیامبر اکرم (ص) می فرماید: سوره های حوامیم هفت سوره اند و درهای جهنم نیز هفت در است، هر یک از حوامیم ها می آید و در مقابل یکی از این درها می ایستد و می گوید: خداوند! کسی را که به من ایمان آورده و مرا خوانده، از این در وارد کن! (تفسیر روح المعانی، ج ۲۴، ص ۳۶). اما در مورد سوره مؤمن: پیامبر (ص) فرمود: هر کس سوره حوامیم مؤمن را بخواند، همه ارواح انبیا و صدیقان و مؤمنان بر او درود می فرستند و برای او استغفار می کنند. (تفسیر مجمع البیان)

فصلت

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵۴ آیه است. یکی از پانزده سوره سجده دار قرآن و دومین سوره از سوره های چهارگانه عزائم است که سجده واجب دارد.

نامگذاری سوره: ۱- فُصِّلَتْ. (شرح و تفصیل) به دلیل آیه ۳. ۲- سجده. به دلیل آیه ۳۷ که سجده واجب دارد. البته سوره ۳۷ نیز سجده نامگذاری شده که برای تشخیص به این سوره «حم سجده» می گویند. ۳- مصابیح. به دلیل آیه ۱۲.

- محتوی: ۱- نزول قرآن و جایگاه و خصوصیات آن. حاکمیت و تسلط منطقی قرآن در تمام اعصار، عدم تحریف قرآن، موضع سرسختانه دشمنان و نهي از شنیدن قرآن. ۲- آفرینش آسمان و زمین. ۳- آغاز آفرینش جهان از دخان. ۴- مراحل پیدایش زمین، کوه ها، گیاهان و حیوانات. ۵- یادآوری سرگذشت اقوام پیشین. (قوم عاد و ثمود و فرعون). ۶- معاد و خصوصیات رستاخیز و گواهی اعضای بدن و بازتاب عملکرد خوب یا بد انسان. ۷- مواعظ و اندرزهای گوناگون، دعوت به استقامت در راه حق، و راهنمایی و برخورد منطقی با دشمنان. ۸- خداشناسی و آیات آفاقی و انفسی. پروردگار.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس که "حم سجده" را بخواند، خداوند به تعداد هر حرفی از آن، ده حسنه به او عطا می کند. (تفسیر مجمع البیان).

امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره "حم سجده" را تلاوت کند، در قیامت این سوره نوری در برابر او می شود تا آنجا که چشمش کار می کند، و مایه سرور و خوشحالی او خواهد بود، و در این دنیا نیز مقامی شایسته پیدا می کند که مایه غبطه دیگران می شود. (تفسیر مجمع البیان).

در حدیث آمده است که پیامبر (ص) هیچ شب به خواب نمی رفت مگر اینکه سوره "تبارک" و "حم سجده" را می خواند. (تفسیر روح المعانی، ج ۲۴، ص ۸۴)

این سوره با آن همه مواعظ روشنی بخش، و آن معارف غنی و پرمایه، در صورتی که با تلاوت جذب روح انسان گردد،

و راهنمای زندگی او شود، نوری برای قیامت، و وسیله مؤثری برای پیروزی او در این جهان خواهد بود، چرا که تلاوت مقدمه فکر است، و فکر مقدمه عمل.

.....

شوری

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیات ۲۳ تا ۲۵ و آیه ۲۷) و دارای ۵۳ آیه است. تنها سوره ای از قرآن که دو آیه اول آن حروف مقطعه می باشد. نامگذاری سوره: ۱-شورا. به دلیل آیه ۳۸ که مسلمانان را دعوت به مشورت کرده است. ۲-حم عسق. زیرا با این حروف مقطعه آغاز شده است.

محتوی: ۱- وحی و ارتباط خداوند با پیامبران. ۲- قرآن و نبوت پیامبر اسلام (ص). ۳- صفات خدا و دلایل توحید، آیات آفاق و انفس. ۴- معاد و سرنوشت کفار در قیامت. ۵- صفات و آثار و نشانه های مؤمنان. ۶- مباحث اخلاقی. همچون استقامت، توبه، عفو و گذشت، شکیبایی و فرونشاندن آتش خشم. ۷- بیان ضعف ها و عیبهای روحی بشر. همچون طغیان به هنگام نعمت، لجاجت، دنیا پرستی، بی قراری در مشکلات. ۸- مبارزه با ظلم و ستم. ۹- تبیین راه مستقیم.

رسول خدا (ص) فرمودند: کسی که سوره شوری را تلاوت کند، از کسانی است که فرشتگان بر او رحمت می فرستند و برای او استغفار و طلب آمرزش می کنند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره شوری را بخواند، روز قیامت با صورتی سفید و درخشانده همچون آفتاب محشر می شود، تا به پیشگاه خدا می آید، می فرماید: بنده من! قرائت سوره حم، عسق را تداوم دادی، در حالی که پاداش آن را نمی دانستی، اما اگر می دانستی چه پاداشی دارد هیچگاه از قرائت آن خسته نمی شدی، ولی من امروز پاداش تو را به تو خواهم داد. سپس دستور می دهد او را وارد بهشت و غرق در نعمتهای ویژه بهشتی کنند. (تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۵۶)

.....

زخرف

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیه ۴۵) و دارای ۸۹ آیه است. نامگذاری سوره: ۱-زخرف. (زبور آلات) به دلیل آیه ۳۵ و بیان بی ارزش بودن زرق و برق ظاهری و تجملات دنیوی.

محتوی: ۱-اهمیت قرآن و برخورد نامطلوب نادانان با آن. ۲-نبوت پیامبران و رسالت پیامبر اسلام (ص). ۳-توحید و نشانه های خداشناسی و مبارزه با شرك و نفی نسبتهای ناروا به خداوند. ۴-مبارزه با تقلیدهای کورکورانه و خرافات. ۵-سرگذشت انبیای پیشین و اقوام آنها. (حضرت ابراهیم، موسی و عیسی). ۶-گوشه ای از سرگذشت فرعون. ۷-معاد و پاداش مؤمنان و سرنوشت شوم کفار. ۸-هشدار و تهدید مجرمان. ۹-ارزشها و انتظارات باطل افراد بی ایمان. ۱۰-مواعظ و اندرزهای مؤثر و پر بار.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره زخرف را تلاوت کند، از کسانی است که روز قیامت به این خطاب مخاطب می شود: «یا عبادِ لا خوفٌ علیکمُ الیومَ و لا أنتمُ تحزنونَ»، ای بندگان من! امروز نه ترسی بر شما است و نه غمی، بدون حساب وارد بهشت شوید. (تفسیر مجمع البیان). این فضیلت بی حساب تنها با تلاوت خالی از اندیشه و ایمان و عمل حاصل نمی شود.

.....

دخان

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵۹ آیه است. نامگذاری سوره: ۱-دخان. (دود) به دلیل آیه ۱۰.

محتوی: ۱- عظمت قرآن و نزول آن را در شب قدر. ۲- توحید و نشانه های عظمت خدا در جهان. ۳- آثار و نشانه های برپایی قیامت. ۴- سرنوشت کفار و انواع کیفرهای آنها. ۵-سرگذشت موسی و بنی اسرائیل، شکست و هلاکت فرعون و فرعونیان. ۶-قیامت و عذاب دوزخیان و پاداش پرهیزکاران. ۷- چگونگی آفرینش و هدفداری آن.

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس سوره دخان را شب و روز جمعه بخواند، خداوند خانه‌ای در بهشت برای او بنا می‌کند. همچنین فرمودند: کسی که سوره دخان را در شب بخواند، صبح می‌کند در حالی که هفتاد هزار فرشته برای او استغفار می‌کنند. (تفسیر مجمع البیان).
امام باقر (ع) فرمود: کسی که سوره دخان را در نمازهای فریضه و نافله بخواند، خداوند او را در زمره کسانی که روز قیامت در امنیت به سر می‌برند مبعوث می‌کند و او را در سایه عرش خود قرار می‌دهد و حساب را بر او آسان می‌گیرد و نامه اعمالش را به دست راستش می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان).
به قرائت این سوره در شب های قدر ماه رمضان، سفارش ویژه شده است.

.....

جائیه

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۱۴) و دارای ۳۷ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- جائیه. (جمعیت انبوه) به دلیل آیه ۲۸. ۲- شریعت. (دین و آیین) به دلیل آیه ۱۸.

محتوی: ۱. آفرینش جهان. ۲. عظمت و اهمیت قرآن. ۳. دلایل توحید. ۴. پاسخ به شبهات مادیون. ۵. سرنوشت بنی اسرائیل و بیان بخشی از نعمتهایی که به آنان داده شد. ۶. تهدید گمراهان لجوج. ۷. دعوت به عفو و گذشت همراه با قاطعیت و عدم انحراف از مسیر حق. ۸. معاد و ترسیم حوادث تکان‌دهنده قیامت. ۹. دوری از هوا نفس. ۱۰. اوصاف و نامه‌های خداوند.

پیامبر (ص) فرمود: هر کس سوره جائیه را بخواند، خداوند در روز قیامت عیوب او را می‌پوشاند و ترس و وحشت او را به آرامش مبدل می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره جائیه را تلاوت کند، هرگز آتش دوزخ را نبیند و صدای ناله جهنم را نمی‌شنود و همنشین محمد (ص) خواهد بود. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۱۶۷). البته تلاوتی با فکر و اندیشه‌ساز که مقدمه عمل باشد.

.....

احقاف

این سوره در مکه نازل شده (به جز سه آیه ۱۰، ۱۵ و ۳۵) و دارای ۳۵ آیه است. هفتمین و آخرین سوره از حوامیم با حروف مقطعه «حم» آغاز شده می‌باشد که از سوره مؤمن شروع و به اینجا ختم شد.
نامگذاری سوره: ۱- احقاف. به دلیل آیه ۲۱ و داستان قوم عاد در سرزمین شزار و ریگستان احقاف که در آیات ۲۱ تا ۲۶ بیان شده است.

محتوی: ۱. نزول و بیان عظمت قرآن. ۲. مبارزه با شرك و بت‌پرستی. ۳. هدفداری آفرینش. ۴. معاد و دادگاه رستاخیز. ۵. حقوق پدر و مادر و سختی تربیت فرزند. ۶. سرگذشت قوم عاد و سرزمین احقاف. ۷. آینده نگری و گسترش و عمومیت دعوت پیامبر اسلام حتی نسبت به اجنه. ۸. تشویق مؤمنان و تهدید کافران. ۹. دعوت پیامبر اسلام (ص) به صبر و استقامت.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره احقاف را بخواند، به ازای هر دانه شن که در این دنیا وجود دارد، ده حسنه به او داده می‌شود، و ده سیئه محو می‌گردد، و ده درجه بر درجات او افزوده می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). البته تلاوتی که سازنده و بیدارگر و در مسیر ایمان و تقوی و عمل باشد.
امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره احقاف را هر شب، یا هر جمعه بخواند، خداوند وحشت دنیا را از او برمی‌دارد، و از وحشت روز قیامت نیز او را در امان می‌دارد. (تفسیر نورالثقلین)

.....

محمد

این سوره در مدینه نازل شده (به جز آیه ۱۳) و دارای ۳۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- محمد. به دلیل آیه ۲. ۲- قتال. زیرا بیشتر آیات آن مربوط به جنگ و قتال و ضرورت آن در مواجهه با دشمنان می‌باشد. ۳- «الذین كفروا» به دلیل آغاز سوره با آن.

محتوی: ۱- ایمان و کفر و مقایسه حال مؤمنان و کافران در دو جهان. ۲- جنگ و جهاد با دشمنان. ۳- احکام و دستوراتی درباره اسیران جنگی.

۴- امدادهای الهی رزمندگان اسلام. ۵- برخورد منافقان به هنگام نزول آیات. ۶- تسلی و دلداري پیامبر (ص). ۷- لزوم تدبیر در آیات. ۸- سیاحت و گردشگری و بررسی سرنوشت اقوام پیشین. ۹- سنت همگانی آزمایش الهی. ۱۰- اطاعت بی چون چرا از خدا و رسولش. ۱۱- تشویق به انفاق و دوری از بخل. ۱۲- نهي از صلح و سازش ذلت بار با کفار. ۱۳- استبدال و جایگزینی مردم و امتها.

پیامبر اسلام (ص) می فرماید: کسی که سوره محمد را تلاوت کند، بر خدا لازم است که او را از نهرهای بهشت سیراب سازد. (تفسیر مجمع البیان) امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره «الذین کفروا» (محمد) را بخواند، هرگز شک و تردید در دین به خود راه نمی دهد، و هرگز خداوند او را به فقر در دین مبتلا نمی سازد، و هرگز ترسی از حاکم و سلطان نخواهد داشت، و همواره تا آخر عمرش از شرك و کفر محفوظ و در امان خواهد بود، و هنگامی که می میرد خداوند هزار فرشته را مامور می کند که در قبرش نماز بخوانند و ثواب نمازهایشان از آن او است، و این هزار فرشته هم چنان با او هستند تا در عرصه محشر در محل امن و امانی او را متوقف کنند، و پیوسته در امان خدا و محمد (ص) است. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۵). مهم تلاوت و پیاده کردن این آیات در پیکار با دشمنان است که اگر تردید و تزلزل به خود راه ندهد، هم پایه های دین و ایمانش قوی می شود، و هم ترس و ذلت و فقرش برچیده خواهد شد، و هم در قیامت در جوار رحمت الهی بمره خواهد برد. امام صادق (ع) فرمود: «من اراد ان يعرف حالنا و حال اعدائنا فليقرء سورة محمد فانه يراها آية فينا و آية فيهم»، هر کس بخواند حال ما و دشمنان ما را بنگرد، سوره محمد را بخواند که آیه ای در باره ما است و آیه ای در باره دشمنان. (تفسیر در المنثور، ج ۶، ص ۴۶)

فتح

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۲۹ آیه است. این سوره یک خبر و پیشگویی بزرگ است که به هنگام مراجعت پیامبر از صلح حدیبیه در سال ششم هجرت نازل شده است. نامگذاری سوره: ۱- فتح. به دلیل آیه ۱ و شروع سوره.

محتوی: ۱- بشارت پیروزی مسلمانان و تحقق خواب پیامبر (ص). ۲- صلح حدیبیه. ۳- نزول سکینه و آرامش بر دل مؤمنان. ۴- بیعت رضوان. (آیه ۱۸). ۵- معاد و حوادث قیامت. ۶- مقام پیامبر اسلام و اهداف والای او. ۷- بهانه ها و کارشکنیها و تقاضای ناجیای منافقان. ۸- معذوران از میدان جهاد. ۹- صفات و ویژگیهای پیروان پیامبر اسلام (ص).

به هنگام نزول سوره فتح و آیه «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا» پیامبر (ص) فرمود: «لقد انزلت علی آیه هی احب الی من الدنیا کلها»، (سوره و) آیه ای بر من نازل شده که از تمام دنیا نزد من محبوبتر است. و عبد الله بن مسعود می گوید: هنگام بازگشت از حدیبیه وقتی «إِنَّا فَتَحْنَا...» بر پیامبر (ص) نازل شد، چنان حضرت غرق شادی و سرور گشت که خدا می داند. (تفسیر مجمع البیان). رسول خدا (ص) فرمود: هر کس این سوره را قرائت کند، مانند کسی است که به هنگام فتح مکه در خدمت پیامبر اسلام و در لشکر او بوده است و در روایت دیگری آمده: مانند کسی است که با رسول خدا (ص) در زیر درختی که در حدیبیه بود بیعت کرده است. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: اموال و همسران و آنچه را در ملک شما است، با قرائت «إِنَّا فَتَحْنَا» از تلف حفظ کنید. کسی که پیوسته آن را تلاوت کند، روز قیامت منادی صدا می زند آن چنان که همه خلاق می شنوند: تو از بندگان مخلص منی، او را به بندگان صالحم ملحق سازید، و در باغهای پر نعمت بهشت او را وارد کنید و از نوشابه مخصوص بهشتیان سیرابش نمائید. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۶).

شکی نیست تلاوت همراه با اندیشه و عمل و تطبیق اعمال و خلق و خوی خویش بر مفاد این آیات مراد است.

حجرات

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۸ آیه است. یازده سوره قرآن با خطاب «یا ایها الذین آمنوا» شروع می شود که به آنان مخاطبات گویند. نامگذاری سوره: ۱- حجرات. (اتاقها) به دلیل آیه ۴ و ۵. ۲- سوره آداب. به دلیل بیان آداب معاشرت با پیامبر و مسلمانان و پرداختن به مسائل اخلاقی (۱۸ توصیه و دستور اخلاقی).

محتوی: ۱- آداب برخورد با پیامبر. ۲- مطیع بودن نه تقدم و پیشی گرفتن. ۳- اخلاق اجتماعی. ۴- تحقیق و نهي از زودباوری. ۵- صلح و آشتی و پایان دادن به اختلافات. ۶- اهمیت تقوی و ارزش انسان نزد خداوند. ۷- برادری میان مسلمانان.

۸- ایمان، اعتقاد قلبی و عمل. ۹- تکریم یکدیگر و نهي از تمسخر و تحقیر. ۱۰- حفظ اسرار و عیوب دیگران، دوری از لقب دادن توهین آمیز به یکدیگر. ۱۱- خوشبینی و نهي از بدگمانی به دیگران. ۱۲- دوری از تجسس و غیبت. ۱۳- دوری از تفاخر و بزرگ بینی. ۱۴- علم و آگاهی خداونده به اسرار هستی.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره حجرات را بخواند، به عدد تمام کسانی که خدا را اطاعت یا عصیان کرده‌اند ده حسنه به او داده می‌شود. امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره حجرات را در هر شب یا هر روز بخواند، از زائران پیامبر اسلام (ص) خواهد بود. البته در صورت ایمان و عمل به آنچه خوانده و تطبیق عمل خود با عمل مطیعان و جدایی از عاصیان.

ق

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیه ۳۸) و دارای ۴۵ آیه است. اولین سوره از ۳۶ سوره طوال است. نامگذاری سوره: ۱- ق. (قاف) زیرا با حروف مقطعه آغاز شده است. ۲- باسقات. (بلند و مرتفع) به دلیل آیه ۱۰.

محتوی: ۱- معاد جسمانی و انکار و تعجب کافران از آن. ۲- معاد و توجه به نظام آفرینش و احیای دوباره زمین. ۳- معاد و توجه به آفرینش اولیه. ۴- معاد ثبت اعمال و اقوال. ۵- مرگ و انتقال به سرای دیگری. ۶- حوادث قیامت و اوصاف بهشت و دوزخ. ۷- حوادث پایان جهان. ۸- سرنوشت اقوام پیشیان. (قوم فرعون، عاد، لوط، شعیب و تبع) ۹- توصیه هایی به پیامبر اسلام (ص)

پیامبر اکرم (ص) اهمیت فراوانی برای این سوره قائل بودند و هر روز جمعه آن را در خطبه نماز جمعه قرائت می‌فرمودند. (تفسیر قرطبی، ج ۹، ص ۶۱۷۱) همچنین نقل شده که آن حضرت در هر روز عید و جمعه آن را تلاوت می‌فرمود. (تفسیر فی ظلال القرآن، ج ۷، ص ۵۴۷). پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره "ق" را بخواند، خداوند مشکلات و سكرات مرگ را بر او آسان می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: کسی که پیوسته در نمازهای فریضه و نافله سوره "ق" را بخواند، خداوند روزی او را گسترده می‌کند و نامه اعمالش را به دست راستش می‌دهد و حساب او را در قیامت آسان می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان). آری، خواندن الفاظ سر آغازی است برای بیداری اندیشه‌ها و آن نیز وسیله‌ای است برای عمل صالح و هماهنگی با محتوای سوره.

ذاریات

این سوره در مکه نازل شده و ۶۰ آیه دارد. نامگذاری سوره: ۱- ذاریات (بادها). به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- معاد و سوگند الهی به پدیده ها. ۲- توحید و نشانه‌های خدا در آفرینش. ۳- توبیخ دروغگویان. ۴- توصیف و ترسیم سرنوشت پرهیزکاران و بدکاران. ۵- ماجرای فرشتگان میهمان ابراهیم (ع). ۶- اشاره ای به داستان موسی (ع)، قوم عاد، ثمود و قوم هود و نوح. ۷- توحید و توجه به آفرینش. ۸- ارزش موعظه و نصیحت. ۹- هدف از آفرینش انسان. ۱۰- تهدید کافران و ستمگران.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره ذاریات را در روز یا شب بخواند، خداوند وضع زندگی و معیشت او را اصلاح می‌کند، روزی وسیعی به او می‌دهد، و قبر او را با چراغی روشن می‌سازد که تا روز قیامت می‌درخشد. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۲۰). منظور تلاوتی است اندیشه برانگیز، و اندیشه‌ای عمل آفرین!

طور

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴۹ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- طور. به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- معاد و سوگندهای بی در پی خداوند. ۲- نعمتهای الهی به بهشتیان. ۳- نبوت پیامبر (ص) و پاسخ به تمتهای دشمنان.
۴- استدلال بر توحید و خداشناسی. ۵- معاد و مشخصات روز قیامت. ۶- توصیه و دستوراتی به پیامبر (ص) در زمینه صبر و استقامت، حمد و تسبیح الهی، دعا و عبادت و اخلاص در عمل.

پیامبر (ص) فرمود: هر کس سوره طور را بخواند، بر خدا لازم است که او را از عذابش ایمن و او را در بهشتش متنعم سازد. (تفسیر مجمع البیان) امام باقر (ع) فرمود: کسی که سوره طور را تلاوت کند، خداوند خیر دنیا و آخرت را برای او جمع می‌کند. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۲۴۰)
این اجر و پاداش، از آن کسانی است که تلاوت را وسیله تفکر، و تفکر را مقدمه عمل قرار دهد.

نجم

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۳۲) و ۶۲ آیه دارد. از سوره های سجده دار و سومین سوره از سوره های چهارگانه عزائم است که سجده واجب دارد که ماه رمضان پنجم بعثت نازل شد. نخستین سوره ای است که پیامبر (ص) پس از علنی کردن دعوت خود آن را آشکارا و با صدای بلند در حرم مکه تلاوت کرد، مشرکان به آن گوش دادند، و همه مؤمنان آن روز و حتی مشرکان سجده کردند! (تفسیر روح البیان، ج ۹، ص ۲۰۸).
نامگذاری سوره: ۱- "نجم" یا "والنجم" (ستاره). به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- وحی و رسالت پیامبر (ص) و سوگندهای الهی. ۲- معراج پیامبر. ۳- خرافات مشرکان در زمینه بتها و فرشتگان.
۴- توبه و باز بودن راه برگشت منحرفان. ۵- مغفرت و رحمت واسعة خداوند. ۶- معاد و اصالت عمل
۷- برای تکمیل این اهداف در بخش دیگری از این سوره گوشه هایی از مساله "معاد" را منعکس می‌سازد، و دلیل روشنی برای این مساله از آنچه در نشاء دنیا وجود دارد اقامه می‌کند. ۸- اشاره ای به سرنوشت اقوام پیشین. (همچون قوم عاد، ثمود، نوح و لوط).
۹- امر به سجده و عبادت پروردگار.

رسول خدا (ص) می‌فرماید: هر کس سوره نجم را بخواند، خداوند به عدد هر يك از کسانی که به پیامبر ایمان آوردند و کسانی که او را انکار کردند، ده حسنه به او عطا می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که پیوسته سوره نجم را هر روز یا هر شب تلاوت کند، در میان مردم فردی شایسته شناخته می‌شود، خداوند او را می‌آمزد و محبوبیت در میان مردم به دست می‌آورد. (بخار الانوار، ج ۹۲، ص ۳۰۵). چنین پادشاهی از آن کسانی است که تعلیمات مختلف این سوره در زندگی آنها پرتوافکن شود.

قمر

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیات ۴۴ تا ۴۶) و دارای ۵۵ آیه است. در این سوره آیه «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ» تکرار شده است.

نامگذاری سوره: ۱- قمر. به دلیل آیه ۱ و شق القمر. ۲- "اقتربت" یا "اقتربت الساعة". زیرا با این کلمات سوره شروع شده است.
۳- المبیضة (سفید و نورانی). به دلیل نورانیت این سوره و بیان معجزه انشقاق ماه.

محتوی سوره: ۱- قیامت و نشانه های برپایی آن. ۲- شق القمر و اثبات نبوت و معاد. ۳- معاد و چگونگی حشر مردم.
۴- سرگذشت قوم نوح و هلاکت به وسیله طوفان. ۵- سرگذشت قوم هود و عاد. ۶- حضرت صالح و معجزه ناقة.
۷- سرگذشت قوم لوط و انحراف اخلاقی آنها. ۸- سرگذشت آل فرعون و مجازات آنها. ۹- توزان و اندازه گیری در آفرینش.
۱۰- قیامت و مجازات مجرمان و پاداش پرهیزگاران.

پیامبر (ص) می‌فرماید: هر کس سوره اقتربت را يك روز در میان بخواند، روز قیامت در حالی برانگیخته می‌شود که صورتش همچون ماه شب بدر است، و هر کس آن را هر شب بخواند، افضل است و در قیامت نور و روشنایی صورتش بر سایر خلائق برتری دارد. (تفسیر مجمع البیان).
درخشندگی صورت در قیامت نشانه ایمان قوی و راستینی است که در سایه تلاوت و تفکر این سوره و سپس عمل به آن حاصل شده است.

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۷۸ آیه است. آیه «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ» ۳۱ مرتبه در این سوره تکرار شده است. کوچکترین آیه قرآن ۸ آیه ۶۴ این سوره است. «مدهامتان».

نامگذاری سوره: ۱-الرحمن. به دلیل آیه ۱. ۲- آلاء (نعمتها). زیرا این سوره بیانگر نعمتهای مختلف معنوی و مادی خداوند است و ۳۱ مرتبه کلمه "آلاء" در آن تکرار شده است. ۳- عروس القرآن. بر اساس روایتی از پیامبر (ص).

محتوی: ۱- گوشه ای از نعمتهای الهی. نعمت خلقت، تعلیم و تربیت، حساب و میزان، وسائل رفاهی انسان و غذاهای روحی و جسمی او. ۲- چگونگی آفرینش انسان و جن. ۳- نشانه‌های خداشناسی در زمین و آسمان. ۴- قیامت و نعمتهای بهشتی. مانند باغها، چشمه‌ها، میوه‌ها، همسران زیبا و باوفا و انواع لباس و پوشیدنیها. ۵- قیامت و سرنوشت مجرمان و مجازات آنها.

رسول خدا (ص) فرمود: «لکل شیء عروس و عروس القرآن سورة الرحمن جل ذکره»، برای هر چیزی عروسی است، و عروس قرآن، سوره الرحمن است. (تفسیر درالمنثور ج ۶، ص ۱۴۰). در فرهنگ عرب واژه "عروس" به مرد و زن هر دو ما دام که در مراسم عروسی هستند اطلاق می‌گردد. و از آنجا در چنین مراسمی در بهترین و زیباترین و کامل‌ترین حالات و احترامات قرار دارند، این واژه به موجودات بسیار زیبا و گرامی اطلاق شود. در این حال صورتهای آنها سپید می‌شود، خدا به آنها می‌فرماید: اکنون هر که را می‌خواهید شفاعت کنید، آنها تا آنجا که آرزو دارند شفاعت می‌کنند، و برای هیچ کس شفاعت نمی‌کنند مگر اینکه به آنها گفته می‌شود وارد بهشت شوید و هر کجا می‌خواهید ساکن گردید. همچنین آن حضرت فرمودند: هر کس سوره الرحمن را بخواند و هنگامی که به آیه «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ» می‌رسد بگوید: "لا بشیء من آلانک ربُّ اُکذّب"، یعنی خداوند هیچیک از نعمتهای تو را انکار نمی‌کنم. اگر این تلاوت در شب باشد و در همان شب بمیرد شهید است، و اگر در روز باشد و در همان روز بمیرد، شهید خواهد بود. (بخار الانوار، ج ۹۲، ص ۳۰۶). رسول خدا (ص) می‌فرماید: هر کس سوره الرحمن را بخواند، خداوند به ناتوانی او (در ادای شکر نعمتها) رحم می‌کند، و حق شکر نعمتهایی را که به او ارزانی داشته خودش ادا می‌کند. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۸۷). امام صادق (ع) فرمود: تلاوت سوره الرحمن، و قیامت به آن را هرگز رها نکنید، چرا که این سوره در قلوب منافقان هرگز استقرار نمی‌یابد، و خداوند آن را در قیامت در صورت انسانی قرار می‌دهد که زیباترین چهره و خوشترین رائحه را دارد، سپس در جایی قرار می‌گیرد که از همگان به خداوند متعال نزدیکتر است! خداوند از این سوره می‌پرسد: چه کسی در زندگی دنیا به محتوای تو قیامت داشت و تلاوت تو را ادامه می‌داد؟ در پاسخ می‌گوید: خداوند! فلان و فلان.

واقعه

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیات ۸۱ و ۸۲) و دارای ۹۶ آیه است. این سوره اولین سوره از سوره‌های هفتگانه زمانیه است که با کلمه «اذا» آغاز می‌شود.

نامگذاری سوره: ۱- واقعه. به دلیل آیه ۱. ۲- غنی. بر اساس روایتی و تأثیر آن در بی‌نیازی انسان. (تفسیر روح المعانی، ج ۲۷، ص ۱۱۱)

محتوی: ۱- قیامت و حوادث وحشتناک مقارن آن. ۲- گروه‌بندی انسانها در قیامت به اصحاب الیمین و اصحاب الشمال و مقربین. ۳- مقربین و جایگاه و پادشاهی آنها در بهشت. ۴- اصحاب الیمین و انواع مواهب الهی. ۵- اصحاب الشمال و مجازاتهای دردناک آنها. ۶- لزوم طهارت برای تماس با قرآن. ۷- استدلال بر توحید و معاد از طریق قدرت خداوند، خلقت انسان از نطفه ناچیز، تجلی حیات در گیاهان، نزول باران، فروغ آتش. ۸- مرگ و احتضار. ۹- پاداش و کیفر مؤمنان و کافران. ۱۰- حمد و تسبیح خداوند.

رسول خدا (ص) فرمود: «من قرأ سورة الواقعة كتب لیس من الغافلین»، هر کس سوره واقعه را بخواند، نوشته می‌شود که این فرد از غافلان نیست. (تفسیر مجمع البیان و تفسیر برهان، ج ۴، ص ۲۷۳). چرا که آیات سوره جایی برای غفلت انسان باقی نمی‌گذارد. هنگامی که از پیامبر اکرم (ص) سؤال کردند: چرا با این سرعت آثار پیری در چهره مبارک شما ظاهر شده است؟ در پاسخ فرمود: سوره‌های هود، واقعه، مرسلات و عمّ یتسانلون مرا پیر کرد. (خصال صدوق، باب الاربعه، حدیث ۱۰). شاید به دلیل بیان اخبار قیامت و رستاخیز و حوادث هولناک و مجازات مجرمان و همچنین سرگذشت و بلاهای اقوام پیشین. امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره واقعه را در هر شب جمعه بخواند، خداوند او را دوست دارد و نزد همه مردم محبوب می‌کند، هرگز در دنیا ناراحتی نمی‌بیند و فقر و نیاز و آفتی از آفات دنیا دامنگیرش نمی‌شود، و از رفقا و دوستان امیر مؤمنان علی (ع) خواهد بود. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۰۳)

در حدیث آمده است که عثمان بن عفان به عیادت عبد الله بن مسعود آمد، در همان بیماری که با آن از دنیا رفت. از او پرسید: از چه ناراحتی؟ گفت: از گناهانم. گفت: چه میل داری؟ گفت: رحمت پروردگارم! گفت: اگر موافق باشی طبیب برای تو بیاوریم؟ گفت: طبیب بیمارم کرده است. گفت: اگر مایل باشی دستور دهم عطای از بیت المال بیاورند، گفت: آن روز که نیازمند بودم به من ندادی و امروز که بی نیازم به من می دهی؟! گفت: مانعی ندارد برای دخترانت باشد، گفت: آنها هم نیازی ندارند، چرا که من سفارش کردم سوره واقعه را بخوانند. زیرا از رسول خدا (ص) شنیدم که می فرماید: هر کس سوره واقعه را هر شب بخواند، هرگز فقیر و نیازمند نخواهد شد. (تفسیر مجمع البیان)

.....
حدید

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۲۹ آیه است. بعد از سوره اسراء دومین سوره از سوره های مسبحات است که با تسبیح خداوند آغاز می شود. نامگذاری سوره: ۱- حدید (آهن). به دلیل آیه ۲۵.

محتوی: ۱- تسبیح و برشردن صفات خدا. (حدود بیست صفت). ۲- دوران آفرینش. ۳- نزول قرآن و اهداف سازنده آن. ۴- انفاق در راه خدا و قرض دادن به خدا. ۵- قیامت و ترسیم وضع مؤمنان و منافقان. ۶- حقیقت زندگی دنیوی. ۷- وسعت بهشت. ۸- بیان اصول سه گانه اسلام. توحید و نبوت و معاد. ۹- دعوت به ایمان و خروج از شرك. ۱۰- سرنوشت اقوام کافر پیشین. ۱۱- ارسال پیامبران. ۱۲- عدالت اجتماعی از اهداف مهم انبیا. ۱۳- مردود بودن رهبانیت و انزوای اجتماعی.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمودند: هر کس سوره حدید را بخواند، در زمره کسانی که به خدا و پیامبرش ایمان آورده اند نوشته خواهد شد. (تفسیر مجمع البیان) رسول خدا (ص) قبل از خواب مسبحات (سوره های که با تسبیح الهی آغاز می شود) را تلاوت می کرد و می فرمود: در آنها آیه ای است که از هزار آیه برتر است. (تفسیر مجمع البیان و تفسیر در المنثور، ج ۶، ص ۱۷۰). بعضی از مفسران (طبرسی) احتمال داده اند که منظور آخرین آیه سوره حشر است. امام باقر (ع) فرمود: کسی که مسبحات را بخواند، از دنیا نمی رود تا حضرت مهدی (ع) را درک کند، و اگر قبل از آن حضرت از دنیا برود، در جهان دیگر در همسایگی رسول خدا خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان).

.....
مجادله

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۲۲ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- مجادله. به دلیل آیه ۱. ۲- ظهار. به دلیل بیان حکم ظهار در آیات ۲ تا ۴ این سوره. ۳- "قد سمع" زیرا با این جمله آغاز شده است.

محتوی: ۱- ظهار در جاهلیت و اسلام. ۲- آداب مجالست و رعایت حقوق دیگران. نمی از نجوی و سخن در گوشه، و جا دادن به افراد تازه وارد در مجالس عمومی. ۳- علم گسترده خداوند. ۴- حزب شیاطین و منافقین. ۵- حزب الله و امدادهای الهی به آنان. ۶- پیروزی نهای دین و دینداران.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: هر کس سوره مجادله را تلاوت کند، در قیامت در زمره حزب الله خواهد بود. امام باقر (ع) فرمود: هر کس سوره حدید و مجادله را در نمازهای فریضه بخواند و آن را ادامه دهد، خداوند هرگز او را در تمام طول زندگی عذاب نمی کند، و در خود و خانواده اش هرگز بدی نمی بیند، و نیز گرفتار فقر و بد حالی نمی شود. (تفسیر مجمع البیان). هدف از تلاوت، پیاده کردن محتوای آن در زندگی است نه تلاوتی خالی از اندیشه و عمل.

.....
حشر

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۲۴ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- حشر (حرکت دسته جمعی). به دلیل آیه ۲. ۲- بنی نضیر. زیرا داستان یهود بنی نضیر و تبعید آنان، در آیات ۲ تا ۱۰ این سوره بیان شده است.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره حشر را بخواند، تمام بهشت و دوزخ و عرش و کرسی و حجاب و آسمانها و زمینهای هفتگانه و حشرات و بادها و پرندگان و درختان و جنیندگان و خورشید و ماه و فرشتگان، همگی بر او رحمت می‌فرستند و برای او استغفار می‌کنند، و اگر در آن روز یا در آن شب بمیرد، شهید مرده است. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره الرّحمن و حشر را به هنگام غروب آفتاب بخواند، خداوند فرشته‌ای مسلح را مامور حفاظت خانه او می‌کند. (تفسیر مجمع البیان).

.....

مُتَحَنَه

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۳ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- مُتَحَنَه (امتحان شده). به دلیل آیه ۱۰. ۲- امتحان. بیان امتحان شدن زنان مهاجر در این سوره.

۳- مَوَدَّت. این کلمه سه بار در این سوره تکرار شده (آیه ۱ و ۷) و نهی از دوستی و مَوَدَّت با دشمنان.

محتوی: ۱- دوستی و دشمنی‌ها برای خدا. ۲- ممنوعیت دوستی و وابستگی به دشمنان. ۳- قیامت و سود بخشی اعمال. ۴- لزوم اتمام گرفتن از حضرت ابراهیم (ع). ۵- اوصاف حضرت ابراهیم. ۶- زنان مهاجر و آزمایش امتحان آنها. ۷- بیعت زنان مهاجر با رسول خدا.

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس سوره مُتَحَنَه را قرائت کند، در روز قیامت تمام مردان و زنان مؤمن، شفیعیان او خواهند بود. (تفسیر مجمع البیان). امام سجاد (ع) می‌فرماید: کسی که سوره مُتَحَنَه را در نمازهای واجب و نافله بخواند، خداوند قلبش را برای ایمان، خالص و آماده می‌کند، نور بصیرت به او می‌بخشد و هرگز فقر دامان او را نمی‌گیرد و خود و فرزندانش به جنون گرفتار نمی‌شوند. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۹۹). با بکار بستن محتوای این سوره، می‌توان به پادشاهی آن رسید نه تلاوت بی‌روح و فاقد علم و عمل.

.....

صَف

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۴ آیه است. محور اصلی این سوره، جهاد و برتری اسلام است.

نامگذاری سوره: ۱- صَف. زیرا در این سوره اشاره به صفهای فشرده و پولادین رزمندگان اسلام داشته (آیه ۴) و چهار مورد از هفت مورد استعمال کلمه "صف" در قرآن، در این سوره آمده است. ۲- حواریون (یاران حضرت عیسی). به دلیل آیه ۱۴. ۳- عیسی. زیرا در آیه ۱۴ این سوره از آن حضرت و یاران خاصش یاد نموده است.

محتوی: ۱- تسبیح تمام موجودات. ۲- پرهیز از سخنان بی‌عمل. ۳- دعوت به جهاد با اتحاد و عزمی راسخ. ۴- بشارت حضرت عیسی به ظهور اسلام. ۵- پیروزی نهایی و سراسری اسلام بر همه ادیان. ۶- پادشاهی دنیوی و اخروی مجاهدان راه حق. ۷- سرگذشت حضرت عیسی و حواریون.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: هر کس سوره عیسی (صف) را بخواند، حضرت مسیح بر او درود می‌فرستد و تا در دنیا زنده است، برای او استغفار می‌کند و در قیامت رفیق او خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: هر کس سوره صف را بخواند و در نمازهای واجب و مستحب به آن ادامه دهد، خداوند او را در صف فرشتگان و پیامبران مرسل قرار می‌دهد. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۰۹).

.....

جَمْعَه

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۱ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- جَمْعَه. به دلیل بیان نماز جمعه و احکام آن.

محتوی: ۱- تسبیح عمومی موجودات. ۲- هدف از بعثت پیامبران و پیامبر اسلام (ص). ۳- هشدار مؤمنان به انحراف از حق. ۴- ارزش علم به عمل است. ۵- برتری طلبی باطل یهود. ۶- مرگ دریچه‌ای به جهان دیگر. ۷- فریضه نماز جمعه و لزوم شرکت همگانی و تعطیلی کسب و کار. ۸- ارزش فعالیتهای اقتصادی و کسب حلال.

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس سوره جمعه را بخواند، خداوند به تعداد کسانی که در نماز جمعه شرکت می‌کنند و کسانی که شرکت نمی‌کنند در تمام بلاد مسلمین به او ده حسنه می‌بخشد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: بر هر مؤمنی از شیعیان ما لازم است در شب جمعه، سوره جمعه و اعلی را بخواند، و در ظهر جمعه، سوره جمعه و منافقون را و هر گاه چنین کند، گویی عمل رسول الله (ص) را انجام داده، و پاداش و ثوابش بر خدا بمشیت است. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۲۰). در روایات تاکید زیادی شده که سوره جمعه و منافقون را در نماز جمعه بخوانند و حتی الامکان آن را ترك نکنند. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۲۰)

سوره منافقون

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۱ آیه است. یکی از آداب نماز جمعه این است که در رکعت اول سوره جمعه و در رکعت دوم سوره منافقون خوانده شود، تا مسلمانان همه هفته توطنه‌های منافقان را به خاطر بیاورند و غفلت نکنند. نامگذاری سوره: ۱- منافقون. زیرا اکثر آیات آن در باره منافقان است.

محتوای سوره: ۱- نشانه‌های نفاق و افشای منافقان. ۲- پرهیز مؤمنان از توطنه‌های منافقان و لزوم مراقبت دائم. ۳- محرومیت منافقان از رحمت خدا و پیامبر. ۴- یادآوری عوامل غفلت از خدا. ۵- انفاق در راه خدا پیش از مرگ.

پیامبر اسلام (ص) فرمود: هر کس سوره منافقون را بخواند، از هر گونه نفاق دور می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: بر هر مؤمنی از شیعیان ما لازم است که در شب جمعه سوره جمعه و اعلی بخواند و در نماز ظهر جمعه، سوره جمعه و منافقون را بخواند. هنگامی که چنین کند، گویی عمل رسول خدا را انجام داده و جزا و پاداشش بر خدا بمشیت است. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۳۱). هرگز خواندن این سوره بی‌آنکه برنامه زندگی بر آن تطبیق شود، روح نفاق را از انسان بیرون نمی‌برد.

تغابن

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۸ آیه است. هر چند مشهور مدنی بودن آن است، در حالی که بعضی آن را کلامی، و بعضی تنها سه آیه آخر را مدنی می‌دانند. نامگذاری سوره: ۱- تغابن (ضرر کردن). به دلیل آیه ۹.

محتوای سوره: ۱- تسبیح خداوند به وسیله تمام موجودات. ۲- توحید و بیان صفات و افعال خدا. ۳- آفرینش جهان و انسان. ۴- توجه به علم همه جانبه خدا. ۵- توجه به سرنوشت اقوام پیشین. ۶- معاد و پاداش و کیفر اعمال. ۷- روز قیامت روز مغیون شدن و برنده شدن. ۸- اطاعت از خدا و رسولش. ۹- تشویق به انفاق در راه خدا. ۱۰- عدم دلبستگی به اموال و اولاد و همسران و وسیله آزمایش بودن آنها.

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس سوره تغابن را بخواند، مرگ ناگهانی از او دفع می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره تغابن را در نماز فریضه بخواند، روز قیامت شفیع او خواهد شد و شاهد عادل است در نزد کسی که شفاعت او را اجازه می‌دهد، سپس از او جدا نمی‌شود تا داخل بهشت گردد. (تفسیر مجمع البیان). بدیهی است این تلاوت باید توأم با اندیشه و عمل باشد.

طلاق

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۲ آیه است. این سوره از سوره‌های مخاطبات است که با خطاب «یاایها النبی» آغاز شده است. نامگذاری سوره: ۱- طلاق. به دلیل بیان احکام طلاق و عده طلاق در این سوره. ۲- نساء قصری. در مقابل سوره نساء که نساء کبری می‌باشد.

محتوی: ۱- احکام و شرایط طلاق و مسائل مربوط به آن. ۲- طلاق رجعی. ۳- احکام زنان باردار و شیرده. ۴- سرنوشت عبرت انگیز اقوام پیشین. ۵- رسالت پیامبران الهی. ۶- توحید و خداشناسی. ۷- عظمت خدا و رسول او. ۸- معاد و پاداش صالحان و مجازات بدکاران. ۹- تقوا و آثار سازنده آن. ۱۰- آثار ایمان در فرد و جامعه.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره طلاق را بخواند (و آن را در برنامه‌های زندگی خود به کار بندد)، بر سنت پیامبر از دنیا می‌رود. (تفسیر مجمع البیان)

تحریم

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۲ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- تحریم. به دلیل آیه ۱. ۲- مُتَحَرِّم. چیزی که در اصل حرام نباشد اما انسان آن را بی جهت حرام کند.
۳- لَمْ تُحَرِّم. که آغاز سوره است.

محتوی: ۱- ماجرای پیامبر اسلام با بعضی همسرانش. ۲- اجتناب از حرام نمودن بی دلیل. ۳- مراقبت در امر تعلیم و تربیت خانواده.
۴- آتشگیره‌های جهنم. ۵- توبه نصوص. ۶- جهاد با کفار و منافقین. ۷- شرح حال دو زن صالح (مریم و همسر فرعون) و دو زن ناصالح (همسر نوح و همسر لوط). ۸- شرح حال حضرت مریم.

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس این سوره را بخواند، خداوند توفیق توبه خالص و نصوص به او می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان)
امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره طلاق و تحریم را در نماز فریضه بخواند، خداوند او را در قیامت از ترس و اندوه پناه می‌دهد، و از آتش دوزخ رهایی می‌بخشد و او را به خاطر تلاوت این سوره و مداومت بر آن، وارد بهشت می‌کند، زیرا این دو سوره، از آن پیامبر اسلام است. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۶۷)

ملک

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳۰ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- مُلْک. به دلیل آیه ۱. محور اصلی تمام سوره مالکیت و حاکمیت خداوند است. ۲- تبارک. زیرا این سوره با آن شروع شده است.
۳- مانعه (جلوگیری کننده). ۴- واقیه (نگه دارنده). زیرا تلاوت کننده خود را از عذاب الهی یا عذاب قبر نگاه می‌دارد. ۵- مُنْجِیة (نجاتبخش).
۶- مَنَاعَه (بسیار بازدارنده). چنانکه در روایتی از ابن عباس آمده است «هي المانعة هي المنجية تنجيه من عذاب القبر» سوره ملک مانع عذاب قبر است و انسان را نجات می‌دهد.

محتوی: ۱- توحید و خداشناسی و نشانه‌های توحید. ۲- آفرینش جهان، آسمانها و ستارگان، زمین و مواهب آن، آفرینش پرنندگان و آفرینش گوش و چشم و ابزار شناخت. ۳- آزمایش الهی. ۴- انتخاب احسن. ۵- معاد و تهدید و انذار کافران و بدکاران به انواع عذابها.
۶- گفتگوهای ماموران عذاب با دوزخیان. ۷- علم گسترده خداوند. ۸- آفرینش زمین و نیازهای انسان.
۹- مُرَد و عصیان و نزول بلا و گرفتاری. ۱۰- حشر و نشر و عذابهای اخروی.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: «من قرأ سورة تبارك فكأنما احيا ليلة القدر» کسی که سوره تبارک را بخواند، چنان است که گویی شب قدر را احیا داشته است. (تفسیر مجمع البیان). پیامبر (ص) می‌فرماید: دوست می‌داشتم که سوره تبارک در قلب همه مؤمنان ثبت بود. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: سوره ملک، سوره مانعه است، یعنی از عذاب قبر ممانعت می‌کند، و در تورات به همین نام (ملک) ثبت است، کسی که آن را در شبی بخواند بسیار خواننده و خوب خواننده، و از غافلان محسوب نمی‌شود. (تفسیر مجمع البیان). البته اینهمه آثار عظیم مربوط به خواندن بدون فکر و عمل نیست، هدف خواندن است آمیخته با الهام گرفتن برای عمل.

قلم

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیات ۱۷ تا ۳۳ و ۴۸ تا ۵۰) و دارای ۵۲ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- قلم. به دلیل آیه ۱. ۲- ن (نون). شروه سوره با حروف مقطعه.
۳- «ن و القلم» شروه سوره با حروف مقطعه.

محتوی: ۱- بیان عظمت کتابت و ارزش قلم. ۲- صفات ویژه رسول خدا (ص) و اخلاق برجسته او. ۳- صفات زشت و اخلاق نکوهیده دشمنان پیامبر. ۴- داستان صاحبان باغی که آتش گرفت. ۵- قیامت و عذاب کفار. ۶- انذار و تهدید مشرکان. ۷- دستور خداوند به پیامبر به صبر و استقامت. ۸- سرنوشت پرهیزکاران و گنهکاران. ۹- امهال و مهلت دادن به کافران، مجرمان و گنهکاران.

پیامبر اسلام (ص) فرمود: کسی که سوره "ن و القلم" را تلاوت کند، خداوند ثواب کسانی را که دارای حسن اخلاقند به آنها می‌دهد. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۸۷). امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره "ن و القلم" را در نماز واجب یا نافله بخواند، خداوند او را برای همیشه از فقر در امان می‌دارد، و هنگامی که بمیرد او را از فشار قبر پناه می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان).

.....

حاقه

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵۲ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- حاقه. (حق و حقیقت و حتمی) به دلیل آیه ۱. حاقه از نام های قیامت است.

محتوی: ۱- قیامت و خصوصیات آن. ۲- سرنوشت اقوام پیشین. (قوم عاد، و ثمود و فرعون و شهرهای درهم کوبیده شده.

۳- تقسیم بندی مردم در قیامت به اصحاب یمن و اصحاب شمال. ۴- عظمت قرآن و پیامبر (ص) و کیفر تکذیب کنندگان.

۵- صیانت خداوند از قرآن.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: هر کس سوره حاقه را بخواند، خداوند در قیامت حساب او را آسان می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: سوره حاقه را بسیار تلاوت کنید، زیرا قرائت آنها در نمازهای فریضه و نافله ها، نشانه ایمان به خدا و رسول او است، و کسی که آن را بخواند، دینش محفوظ می‌ماند تا به لقاء الله بیوندد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

معارج

این سوره در مکه نازل شده (به جز ۳ آیه اول و آیات ۲۴ و ۲۵) و دارای ۴۴ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- معارج (وسیله یا محل عروج). به دلیل آیه ۳. ۲- سأل (پرسید). شروع سوره با آن.

۳- سأل سائل. با توجه به روایات. ۴- واقع. به دلیل آیه ۱ و وقوع عذاب الهی بر کافران.

محتوی: ۱- عذاب الهی و عدم بازدارندگی از آن. ۲- خصوصیات قیامت و مقدمات آن و حالات کفار در آن روز. (آیات ۴ تا ۱۸)

۳- خصوصیات روحی، اخلاقی و اجتماعی انسان. ۴- بخشی از صفات انسانهای نیک و بد. (آیات ۱۹ تا ۳۴)

۵- معاد و اندازهایی به مشرکان و منکران.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره "سأل سائل" را بخواند، خداوند ثواب کسانی را به او می‌دهد که امانات و عهد و پیمان خود را حفظ می‌کنند و کسانی که مواظب و مراقب نمازهای خویشند. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: کسی که پیوسته سوره "سأل سائل" را بخواند، در قیامت خداوند از گناهانش بازپرسی نمی‌کند، و او را در بهشتش با محمد (ص) سکونت می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان). بدیهی است آنچه انسان را مشمول این همه ثواب عظیم می‌کند، تلاوتی است که با عقیده و ایمان، و سپس با عمل همراه باشد.

.....

نوح

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- نوح. به دلیل آیه ۱ و داستان حضرت نوح.

محتوی: ۱- سرگذشت حضرت نوح که از طریق استدلال منطقی توأم با محبت و دلسوزی، دین خدا را تبلیغ نمود.

- ۲- استقامت و خستگی ناپذیری نوح در دعوت به سوی خدا. ۳- نصایح و دستورات حضرت نوح.
 ۴- استفاده از وسائل تشویق و عوامل انذار در ارشاد و دعوت مردم. ۵- دعاها و مناجات حضرت نوح.
 ۶- هشدار به مشرکان لجوج که عاقبت دردناکی در پیش دارند. ۷- دلداري و تسلی پیامبر اسلام و مؤمنان.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: کسی که سوره نوح را بخواند، از مؤمنانی خواهد بود که شعاع دعوت نوح پیامبر او را فرا می‌گیرد. (تفسیر مجمع البیان) امام صادق (ع) فرمود: کسی که ایمان به خدا و روز رستاخیز دارد و کتاب او را می‌خواند، تلاوت سوره نوح را رها ننماید، هر کس آن را برای خدا و توأم با شکیبایی در نماز فریضه یا نافله تلاوت کند، خداوند او را در منازل نیکان جای می‌دهد، و سه باغ از باغهای بهشت همراه باغ خودش برای احترام به او مرحمت می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). هدف از تلاوت آن است که انسان از راه و رسم این پیامبر بزرگ و استقامت و شکیبایی یاران او در راه دعوت به سوی حق الهام گیرد، و خود را در شعاع دعوت او قرار دهد، نه خواندن فاقد اندیشه و فکر و نه اندیشه‌ای خالی از عمل.

.....

جن

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۸ آیه است. یکی از پنج سوره قرآن است که با کلمه «قل» شروع می‌شود. نامگذاری سوره: ۱- جن. به دلیل آیه ۱.

- محتوی: ۱- جن و ایمان به پیامبر اسلام (ص)، خضوع در برابر قرآن مجید. ۲- جن و ایمان و اعتقاد به معاد.
 ۳- جن و تقسیم به دو گروه مؤمن و کافر. ۴- آثار و فواید ایمان و مضرات کفر در دو دنیا. ۵- مبارزه با عقائد خرافی در باره جن.
 ۶- توحید و معاد. ۷- تشویق به استقامت و پایداری. ۸- دعوت عمومی پیامبر برای جن و انس.
 ۹- علم غیب و همه جانبه خداوند به تمام اسرار آفرینش.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره جن را بخواند، به تعداد هر جن و شیطان که تصدیق محمد یا تکذیب او کرده است، ثواب آزاد کردن برده‌ای داده می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره جن را بسیار بخواند، هرگز در زندگی دنیا چشم زخم جن و جادو و سحر و مکر آنها به او نمی‌رسد، و با محمد (ص) همراه خواهد بود، و می‌گوید: پروردگارا! من کسی را به جای او نمی‌خواهم، و هرگز از او به دیگری متمایل نمی‌شوم. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۳۹۰). البته تلاوت مقدمه‌ای بر آگاهی و سپس به کار بستن آن است.

.....

مزمل

این سوره در مکه نازل شده (به استثنای آیات ۱۰ و ۱۱ و ۲۰) و دارای ۲۰ آیه است. از سوره‌های یازده گانه مخاطبات است که با خطاب آغاز شده است. نامگذاری سوره: ۱- مزمل. به دلیل آیه ۱.

- محتوی: ۱- دعوت پیامبر (ص) به قیام شبانه، نماز شب و عبادت و تلاوت قرآن. ۲- دعوت به صبر و شکیبایی و مقامت در برابر قهمتها و آزار مخالفان.
 ۳- معاد و اوصاف قیامت. ۴- ماجرای رسالت موسی و سرکشی فرعون و سپس عذاب او. ۵- توصیف یاران پیامبر.
 ۶- تخفیف دستور به قیام شبانه. ۷- توصیه و دعوت مؤمنان به تلاوت قرآن، اقامه نماز، پرداخت زکات، انفاق در راه خدا و استغفار.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره مزمل را بخواند، در دنیا و آخرت سختیها از او برداشته می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره مزمل را در نماز عشاء. یا در آخر شب بخواند، شب و روز و همچنین خود این سوره، گواه او در روز قیامت خواهد بود، و خداوند او را زندگی و مرگ پاکیزه‌ای خواهد داد. (تفسیر مجمع البیان). در صورتی که محتوای سوره دانه به قیام شبانه و تلاوت قرآن و صبر و استقامت و ایثار و انفاق عملی گردد، انسان به چنین پاداشی خواهد رسید.

.....

مدثر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵۶ آیه است. سوره "علق" اولین سوره‌ای است که در آغاز بعثت نازل شده و سوره "مدثر" نخستین سوره بعد از دعوت آشکار است.

نامگذاری سوره: ۱- مدثر. به دلیل آیه ۱.

- محتوی: ۱- دعوت پیامبر (ص) به قیام و انذار و ابلاغ آشکار و صبر و استقامت. ۲- بیان محورهای اصلی رسالت پیامبر (ص)
۳- رستاخیز، و صفات دوزخیان و مسخره کنندگان حق. ۴- دوزخ و عذاب کافران. ۵- حقانیت قیامت و تاکید بر وقوع آن با سوگندهای مکرر.
۶- سرنوشت انسان در گرو اعمال او. ۷- قسمتی از ویژگیهای و سرنوشت بهشتیان و دوزخیان.
۸- فرار افراد جاهل و مغرور از حق. ۹- قرآن وسیله تذکر و شناخت.

رسول خدا (ص) می فرماید: هر کس سوره مدثر را بخواند، به تعداد هر يك از کسانی که پیامبر اسلام را در مکه تصدیق یا تکذیب کردند، به او ده حسنه داده می شود. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: کسی که سوره مدثر را در نماز فریضه بخواند، بر خداوند لازم است که او را همراه پیامبر (ص) و در جوار، و درجه او قرار دهد، و در زندگی دنیا هرگز بدبختی و رنج دامنش را نگیرد. (تفسیر مجمع البیان). شکی نیست چنین نتایج عظیمی در اجرا و عمل به محتوا و دستورات این سوره است.

قیامت

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴۰ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- قیامت. به دلیل آیه ۱. ۲- لا اقسام. زیرا شروع سوره با آن است.

- محتوی: ۱- معاد و حوادث آستانه قیامت. ۲- انسان و نفس لوآمه. ۳- زنده شدن مردگان و جسمانی بودن معاد.
۴- نزول تدریجی قرآن و مأموریت پیامبر. ۵- تقسیم انسان در قیامت به نیکوکاران و بدکاران.
۶- لحظات مرگ و انتقال به جهان دیگر. ۷- هدف از آفرینش انسان و رابطه آن با معاد.

پیامبر (ص) می فرماید: کسی که سوره قیامت را بخواند، من و جبرئیل برای او در روز قیامت گواهی می دهیم که او ایمان به آن روز داشته است، و در آن روز، صورتش از صورت سایر مردم درخشنده تر است. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که مداومت به خواندن سوره "لا اقسام" داشته باشد و به آن عمل نماید، خداوند این سوره را در قیامت همراه او از قبرش با بهترین چهره برمی انگیزد، و پیوسته به او بشارت می دهد و با صورتی خندان از صراط و میزان می گذرد. (تفسیر مجمع البیان)

انسان

- این سوره در مدینه نازل شده و ۳۱ آیه دارد. ویژگی خاص این سوره، معرفی توصیفی اهل بیت پیامبر (ص) است.
نامگذاری سوره: ۱- انسان. به دلیل آیه ۱ و مباحثی پیرامون انسان در این سوره. ۲- دهر. به دلیل آیه ۱.
۳- هل اقی. زیرا با این جمله آغاز شده است. ۴- ابرار. به دلیل آیه ۵ و معرفی ابرار و نیکان در آیات ۵ تا ۲۲.

- محتوی: ۱- آفرینش انسان و چگونگی خلقت او از نطفه. ۲- انسان و هدایت تکوینی و تشریعی و آزادی اراده.
۳- معاد و چگونگی رستاخیز کافران. ۴- داستان نذر و ایثار اهل بیت پیامبر. ۵- پاداش ابرار و نیکان است.
۶- دلایل استحقاق دریافت پاداشهای الهی. ۷- نزول قرآن و بیان اهمیت و اجرای احکام آن.
۸- توصیه های اخلاقی و اجتماعی. ۹- حاکمیت اراده و مشیت الهی.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره هل اتی را بخواند، پاداش او بر خداوند بهشت و لباسهای بهشتی است. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: یکی از پاداشهای کسی که سوره هل اتی را در هر صبح پنجشنبه بخواند این است که در قیامت با پیغمبر اکرم (ص) خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان)

.....

مرسلات

این سوره در مکه نازل شده (به جز آیه ۴۸) و دارای ۵۰ آیه است. در مجمع ۱۱۴ سوره قرآن، تنها ۱۴ سوره به طور مجموع و یکجا نازل شده که سوره مرسلات یکی از آنهاست. آیه «وَيَلِّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ» ده بار در این سوره تکرار شده است. نامگذاری سوره: ۱- مرسلات (فرستاده شدگان). زیرا شروع سوره با این کلمه است. ۲- عُرف (شناخت، نیکی و پیاپی). به دلیل آیه ۱.

- محتوی: ۱- قیامت و وقوع حتمی آن با سوگندهای پیاپی. ۲- آستانه قیامت و حوادث وحشت انگیز آن.
- ۳- سنت الهی و سرگذشت اقوام گنهگار پیشین. ۴- آفرینش انسان. ۵- نعمتها و مواهب الهی در زمین.
- ۶- سرنوشت مجرمان و پرهیزکاران و گوشه هایی از عذاب تکذیب کنندگان.

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: هر کس سوره مرسلات را بخواند، نوشته می شود که او از مشرکان نیست. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس این سوره را تلاوت کند، خداوند او را با پیامبر اسلام آشنا (و همجوار) می سازد. (تفسیر مجمع البیان). البته در صورتی که بخواند و بیندیشد و عمل کند چنانکه بعضی یاران پیامبر (ص) از آن حضرت پرسیدند: ای رسول خدا! چه زود آثار پیری در شما نمایان شده است؟ و آن حضرت پاسخ دادند: «شبیتهی هود و الواقعة و المرسلات و عم یتساءلون»، سوره های هود، واقعه، مرسلات، و عم یتساءلون مرا پیر کردند. (خصال صدوق، باب الاربعه، حدیث ۱۰)

.....

نبأ

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴۰ آیه است. سرآغاز جز ۳۰ قرآن است که این جز به نام «عم جزء» یا «جزء عم» نامگذاری شده است. نامگذاری سوره: ۱- نبأ (خبر مهم). به دلیل آیه ۲. ۲- تسائل (سؤال کردن). به دلیل آیه ۱. ۳- مُعصرات (ابرهای متراکم و پربار). به دلیل آیه ۱۴. ۴- عم. چون آغاز سوره با این کلمه است. ۵- عم یتساءلون. با توجه به روایات و این که این آیه سرآغاز این سوره است.

- محتوی: ۱- پرسش از حادثه بزرگ روز قیامت. ۲- آستانه قیامت و حوادث وحشتناک آن.
- ۳- فرازهایی از مظاهر قدرت خداوند در طبیعت و آسمان و زمین و زندگی انسانها. حرکت زمین، کوهها، زوجیت، پیدایش شب و روز، ابرها و نزول باران، زنده شدن گیاهان، که به نوعی دلیلی است بر امکان معاد. ۴- گوشه ای از عذاب طغیانگران.
- ۵- گوشه ای از نعمتها و مواهب بهشتی. ۶- تهدید و انداز شدید نسبت به عذاب الهی و سرنوشت غم انگیز کافران.

از پیامبر گرامی اسلام (ص) روایت شده که فرمودند: هر کس سوره "عم یتساءلون" را بخواند، خداوند در قیامت از نوشیدنی خنک و گوارای بهشتی سیرایش می کند. (تفسیر مجمع البیان). رسول خدا (ص) فرمود: هر کس آن را بخواند و حفظ کند، حساب او در روز قیامت سریع و به مقدار خواندن يك نماز خواهد بود. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۱۹). امام صادق (ع) فرمود: کسی که هر روز سوره "عم یتساءلون" را ادامه دهد، سال تمام نمی شود مگر اینکه خانه خدا را زیارت می کند. (تفسیر مجمع البیان). بعضی یاران پیامبر (ص) از آن حضرت پرسیدند: ای رسول خدا! چه زود آثار پیری در شما نمایان شده است؟ و آن حضرت پاسخ دادند: «شبیتهی هود و الواقعة و المرسلات و عم یتساءلون»، سوره های هود، واقعه، مرسلات، و عم یتساءلون مرا پیر کردند. (خصال صدوق، باب الاربعه، حدیث ۱۰)

.....

نازعات

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴۶ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- نازعات (بیرون کشیدن). به دلیل آیه ۱.

- محتوی: ۱- معاد و سوگندهای پیاپی الهی بر تحقق آن. ۲- حالات و احوال مختلف انسانها در قیامت.
- ۳- اشاره به داستان موسی و فرعون برای دلداري پیامبر و مؤمنان و هشداري به مشرکان. ۴- انکار معاد و آلوده شدن به گناهان.
- ۵- مظاهر قدرت خدا در آسمان و زمین، دلیلی بر امکان معاد و حیات دوباره. ۶- قیامت و سرنوشت طغیانگران و پاداش نیکوکاران.
- ۷- نزدیک بودن زمان برپایی قیامت.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: کسی که سوره نازعات را بخواند، توقف و حساب او در روز قیامت تنها به اندازه خواندن يك نماز روزانه است، و بعد از آن وارد بهشت می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) می‌فرماید: کسی که این سوره را بخواند، سیراب (از رحمت خداوند) از دنیا می‌رود، و خداوند او را سیراب محشور می‌کند، و سیراب وارد بهشت می‌سازد" (سیراب از رحمت بی‌پایان حق). (تفسیر مجمع البیان). البته که نباید تنها به خواندن الفاظ قناعت کرد.

عبس

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴۲ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- عَبَسَ (چهره درهم کشیده). به دلیل آیه ۱. ۲- اعمی (نابینا). به دلیل آیه ۲ و ماجرای برخورد نفرت آمیز با نابینایی در مجلس پیامبر. ۳- سَفَرَه (فرستادگان الهی). به دلیل آیه ۱۵.

محتوی: ۱- عتاب شدید خداوند نسبت به برخورد نادرست با نابینا. ۲- ارزش و اهمیت قرآن. ۳- نعمتهای الهی و کفران و ناسپاسی انسان. ۴- بیان گوشه‌ای از نعمتهای الهی برای تحریک حس شکرگزاری. ۵- معاد و حوادث سخت روز قیامت. ۶- چهره های متفاوت خندان و گریان در روز قیامت.

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: کسی که سوره "عبس" را بخواند، روز قیامت در حالی وارد محشر می‌شود که صورتش خندان و بشاش است. (تفسیر مجمع البیان)

.....

تکویر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۹ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- تکویر (پیچیده و تاریک شدن). به دلیل آیه ۱. ۲- کَوَّرَتْ. زیرا در آیه اول آمده است.

محتوی: ۱- نشانه‌های قیامت و پایان جهان. ۲- سوگند خداوند بر حتمی بودن رستاخیز. ۳- عظمت قرآن و پیامبر. ۴- اندیشه و تفکر در پدیده ها. ۵- هشدار انسان به انحراف از مسیر قرآن. ۶- حاکمیت مطلق اراده الهی.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: کسی که سوره کَوَّرَتْ را بخواند، در آن هنگام که نامه‌های عمل گشوده می‌شود، خداوند او را از رسوایی حفظ می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). رسول خدا (ص) فرمود: کسی که دوست دارد روز قیامت به من نظر کند، سوره "إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ" را بخواند. (تفسیر مجمع البیان). در روایت دیگری نیز فرمودند: هر کس دوست دارد قیامت را ببیند، سوره "إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ" و سوره "إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ" و سوره "إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ" را بخواند. (تفسیر قرطبی، ج ۱۰، ص ۷۰۱۷). از پیامبر اسلام (ص) پرسیدند: چرا اینقدر زود آثار پیری در شما نمایان شده است؟ حضرت فرمودند: سوره هود، واقعه، مرسلات، عمّ و "إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ" مرا پیر کرد. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۱۳). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره "عَبَسَ وَ تَوَلَّى" و "إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ" را بخواند، در زیر بال و پر لطف پروردگار در جنت جاودان و در سایه لطف و کرامت الهی در باغهای بهشت خواهد بود و این برای خداوند چیز مهمی نیست اگر اراده کند. (تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۱۲). منظور تلاوتی است که سر چشمه آگاهی و ایمان و عمل باشد.

.....

انفطار

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۹ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- انفطار (شکافته شدن). ۲- انفطرت. به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- حوادث عظیم آستانه قیامت. ۲- توجه انسان به نعمتها و دوری از غرور و غفلت. ۳- آفرینش و چگونگی خلقت انسان. ۴- فرشتگان ماموران ثبت اعمال انسان. ۵- قیامت و سر نوشت نیکان و بدان. ۶- گرفتاری و سختیهای روز قیامت.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس دو سوره انفطار و انشقاق را تلاوت کند، و آن دو را در نماز فریضه و نافله برابر چشم خود قرار دهد، هیچ چیز حجاب او از خدا نمی‌شود، و چیزی میان او و خداوند حائل نمی‌شود، پیوسته (با چشم دل) به خدا می‌نگرد و خدا (با لطفش) به او نگاه می‌کند، تا از حساب مردم فارغ شود. (تفسیر مجمع البیان و نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۲۰). این نعمت بزرگ برای کسی است که این دو سوره را در عمق جاننش جای دهد و بر اساس آن خودسازی کند.

.....
مطففین:

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳۶ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- مطففین (کم فروشان). به دلیل آیه ۱ و مباحثی که در این سوره پیرامون کم فروشی و کاستن از وزن و کیل و کم گذاردن حق مردم است. ۲- تطفیف. که همان کم فروشی و کم دادن است.

محتوی: ۱- هشدار و تهدید شدید کم‌فروشان. ۲- معاد و پاداشها و عذابها. ۳- انکار قیامت عامل گناهان بزرگ.
۴- سرنوشت دوزخی بدکاران و پاداش بهشتی نیکوکاران. ۵- پاسخ استهزای کافران نسبت به مؤمنان در قیامت.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: هر کس سوره مطففین را بخواند، در روز قیامت خداوند او را از شراب طهور و زلال و خالص که دست احدی به آن نرسیده است سیراب می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس در نمازهای فریضه خود سوره مطففین را بخواند، خداوند امنیت از عذاب دوزخ را در قیامت به او عطا می‌کند، نه آتش دوزخ او را می‌بیند و نه او آتش دوزخ را. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۲۷). در صورتی که خواندن مقدمه‌ای برای انگیزه و عمل باشد.

.....
انشقاق

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۵ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- انشقاق (شکافته شدن). به دلیل آیه ۱. ۲- انشقت.

محتوی: ۱- قیامت و حوادث تکان‌دهنده پایان جهان. ۲- سرنوشت نیکو کاران و بدکاران در قیامت. اصحاب یمین و اصحاب شمال.
۳- اعمال و اعتقاداتی که سبب عذاب می‌شود. ۴- سوگندهای پیاپی به پدیده‌های طبیعت، برای تذکر و تدبیر انسان.
۵- تکرار تاریخ و تحولات جوامع و ملل. ۶- اعمال نیک و بد و کیفر و پاداش آنها. ۷- تغییر و تحولات دائمی، دلیلی بر اثبات خدا.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: کسی که سوره انشقاق را بخواند، خداوند او را از اینکه در قیامت نامه اعمالش به پشت سرش داده شود در امان می‌دارد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس در نمازهای فریضه خود سوره مطففین را بخواند، خداوند امنیت از عذاب دوزخ را در قیامت به او عطا می‌کند، نه آتش دوزخ او را می‌بیند و نه او آتش دوزخ را. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۲۷). البته تلاوتی که با عمل به محتوای آن همراه باشد.

.....
بروج

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۲ آیه است.
نامگذاری سوره: ۱- بروج (برج یا محل مرتفع و بسیار بلند). به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- سوگندهای خداوند و توجه به اهمیت موارد سوگند خورده شده. ۲- داستان اصحاب اخدود.
۳- تهدید و کیفر آنان که مؤمنان را اذیت می‌کنند. ۴- بشارت مؤمنان به باغهای پر نعمت بهشتی.
۵- خداشناسی و بیان اوصاف الهی. ۶- اشاره به سرگذشت فرعون و قوم ثمود و هلاکت آنان.
۷- علم و آگاهی گسترده الهی. ۸- عظمت و اهمیت قرآن. ۹- نصرت الهی مؤمنان در پایداری و شکست‌ناپذیری در برابر فشارهای ظالمان و مستکبران.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: هر کس سوره بروج را بخواند، خداوند به تعداد تمام کسانی که در نماز جمعه اجتماع می‌کنند و تمام کسانی که روز عرفه (در عرفات) جمع می‌شوند، ده حسنه به او می‌دهد، و تلاوت آن انسان را از ترسها و شدائد رهایی می‌بخشد. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۵)

.....

طارق

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۷ آیه است. اولین سوره از سوره های سیزده گانه اواسط است. نامگذاری سوره: ۱- طارق (کوبنده و شکننده یا ستاره درخشان طارق). به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- سوگند خداوند و اندیشه آفرینی آنها. ۲- مراقبین الهی و ثبت اعمال انسان. ۳- آفرینش انسان. ۴- معاد و آفرینش دوباره و آشکار شدن اسرار. ۵- عظمت و اهمیت قرآن. ۶- توطئه دشمنان و لزوم هوشیاری مؤمنان. ۷- تهدید و امهال خداوند به ظالمان.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره طارق را تلاوت کند، خداوند به تعداد هر ستاره‌ای که در آسمان وجود دارد، ده حسنه به او می‌بخشد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس در نماز فریضه سوره طارق را تلاوت کند، در قیامت نزد خداوند مقام و منزلت عظیمی خواهد داشت و از دوستان پیامبران و یاران آنها در بهشت خواهد بود. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۴۹). بدیهی است عمل به محتوای سوره این همه پاداش عظیم را ببار می‌آورد، نه تلاوت خالی از عمل.

.....

اعلی

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۹ آیه است. در روایتی آمده است که هر گروهی از مسلمانان که وارد مدینه می‌شدند، این سوره را برای مردم مدینه می‌خواندند. (تفسیر درالمثور، ج ۶، ص ۳۳۷). نامگذاری سوره: ۱- اعلی. به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- لزوم تسبیح و تقدیس خداوند. ۲- ادای رسالت پیامبر اسلام (ص). ۳- خداوند و اوصاف هفتگانه او. (نظم، توازن، تقدیر، هدایت، تدبیر، علم، حکمت و قدرت خداوند). ۴- جهان گیاهان. ۵- نماز عید فطر و زکات فطر و ذکر سجده. ۶- سعادت مؤمنان و شقاوت کافران. ۷- مقایسه بین دنیای فانی و آخرت پایدار. ۸- اشاره به کتب آسمانی پیشین. (صحف ابراهیم و موسی)

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کسی سوره اعلی را بخواند، خداوند به عدد هر حرفی که بر ابراهیم و موسی و محمد (علیهم السلام) نازل کرده، ده حسنه به او عطا می‌فرماید. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۳۳). امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره اعلی را در فرائض یا نوافل خود بخواند، روز قیامت به او گفته می‌شود: از هر يك از درهای بهشت می‌خواهی وارد شو. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۳۳). در روایات متعددی می‌خوانیم: هنگامی که پیغمبر (ص) یا امامان معصوم (علیهم السلام) آیه «سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى» را تلاوت می‌کردند، به دستور آیه عمل کرده و پس از آن می‌فرمودند: "سبحان ربی الاعلی". (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۳۳). یکی از یاران امام علی (ع) می‌گوید: بیست شب پشت سر آن حضرت نماز خواندم جز سوره "سبح اسم ربك الاعلی" را در نماز نمی‌خواند، و می‌فرمود: اگر می‌دانستید چه برکاتی در آن است، هر يك از شما در هر روز ده بار آن را تلاوت می‌کردید، و هر کس آن را بخواند گویی کتب و صحف موسی و ابراهیم را تلاوت کرده است. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۴۴). حضرت علی (ع) فرمود: «کان رسول الله (ص) یحب هذه السورة سبح اسم ربك الاعلی»، این سوره محبوب پیغمبر اکرم (ص) بود. (تفسیر مجمع البیان)

.....

غاشیه

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۶ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- غاشیه (پوشاننده و فراگیر). به دلیل آیه ۱.

محتوی سوره: ۱- معاد و کیف‌های مجرمان و پادشاهای مؤمنان. ۲- توحید و نشانه‌های آن در آفرینش آسمان و کوهها و زمین و سوق دادن فکر و اندیشه انسان به آنها. ۳- نبوت و گوشه‌ای از وظائف پیامبر اسلام (ص). ۴- سرنوشت‌نمایی کافران.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: هر کس سوره غاشیه را تلاوت کند، خداوند حساب او را در قیامت آسان می‌کند. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که بر قرائت این سوره در نمازهای فریضه یا نافله مداومت کند، خداوند او را تحت پوشش رحمت خود در دنیا و آخرت قرار می‌دهد، و در قیامت او را از عذاب آتش امان می‌بخشد. (تفسیر مجمع البیان). در صورتی که تلاوت سبب انگیزه و اندیشه و عمل گردد.

.....

فجر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳۰ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- فجر (پگاه و بامداد). به دلسل آیه ۱. همچنین به دلیل آیات آخر سوره، این سوره معروف به سوره امام حسین (ع) است.

محتوی: ۱- سوگندهای پیاپی خداوند و اندیشه آفرینی آنها. ۲- تهدید کافران و ستمگران.

۳- سرگذشت دردناک اقوام طغیانگر پیشین مانند قوم عاد و ثمود و فرعون. ۴- امتحان و آزمایش انسان.

۵- ندامت و تنبیه انسان در قیامت. ۶- معاد و سرنوشت مجرمان و کافران و همچنین پادشاه عظیم‌مؤمنان که صاحب نفس مطمئنه هستند.

۷- نفسهای مطمئنه و راضیه و مرضیه.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که سوره فجر را در ده شب اول ذی الحجة بخواند، خداوند گناهان او را می‌بخشد، و کسی که در سایر ایام بخواند، برای روز قیامتش نور و روشنائی خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: سوره فجر را در هر نماز واجب و مستحب بخوانید که سوره حسین بن علی (ع) است، هر کس آن را بخواند، در قیامت با حسین بن علی (ع) و در درجه او از بهشت خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). این همه پادشاه و فضیلت از آن کسانی است که تلاوت را مقدمه اصلاح خویش و خودسازی و عمل قرار دهند.

.....

بلد

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۰ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- بلد. به دلیل آیه ۱.

محتوی سوره: ۱- سوگند خداوند به شهر مکه و زادگاه پیامبر اسلام (ص).

۲- آفرینش انسان و زندگی توأم با مشکلات و رنج او.

۳- زندگی آخرت و آرامش مطلق. ۴- نعمتهای الهی به انسان و ناسپاسی او. ۵- با ارزشترین اعمال انسان.

۶- قیامت و اصحاب المیمنة و اصحاب المشئمة و سرنوشت هر گروه.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که سوره بلد را بخواند، در قیامت خداوند او را از خشم خود در امان می‌دارد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که در نماز واجب سوره "لا اقسّم بهذا البلد" را بخواند، در دنیا از صالحان شناخته خواهد شد، و در آخرت از کسانی شناخته می‌شود که در درگاه خداوند مقام و منزلتی دارد، و از دوستان پیامبران و شهدا و صالحین خواهد بود. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵ ص ۵۷۸).

.....

شمس

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۵ آیه است. این سوره در حقیقت سوره "تهذیب نفس" و "تطهیر قلوب" از ناپاکی و ناخالصیها است.

نامگذاری سوره: ۱- شمس (خورشید). به دلیل آیه ۱. ۲- ناقه صالح. زیا داستان ناقه صالح در این سوره آمده است.

محتوی: ۱- تهذیب نفس و سوگند به یازده موضوع مهم از عالم خلقت و ذات پاک خداوند برای اثبات این که فلاح و رستگاری در گرو تهذیب نفس است.

۲- اقوام گردنکش که با ترك تهذیب نفس به شقاوت و مجازات شدیدی گرفتار شدند.

۳- داستان قوم ثمود و کشتن ناقه صالح و مجازات آنان.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره شمس را بخواند، گویی به تعداد تمام اشیایی که خورشید و ماه بر آنها می‌تابد، در راه خدا صدقه داده است. (تفسیر مجمع البیان). این فضیلت بزرگ از آن کسی است با عمل به محتوای سوره، تقدیب نفس را وظیفه قطعی خود بداند.

.....

لیل

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۲۱ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- لیل. به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- سه سوگند خداوند و اندیشه آفرینی آنها. ۲- مقام و پاداش انفاق کنندگان مؤمن. ۳- بدبختی بخیلان منکر معاد. ۴- خدا و هدایت بندگان و بهشت و جهنم. ۵- هشدار و تهدید گنهکاران و منکران. ۶- اوصاف دوزخیان و نجات یافتگان از دوزخ. ۷- پاداش انفاق و زکات در راه خدا.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره لیل را تلاوت کند، خداوند آن قدر به او می‌بخشد که راضی شود، و او را از سختیها نجات می‌دهد و مسیر زندگی را برای او آسان می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

ضحی

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۱ آیه است. این سوره اولین سوره ای است که پس از انقطاع وحی و مدتی که وحی الهی قطع شده بود، نازل شده است. بر اساس روایات متعدد، سوره ضحی و سوره انشراح يك سوره به حساب آمده و لذا در نماز باید پس از خواندن سوره حمد، هر دو سوره با هم خوانده شود. چنانکه در باره سوره‌های فیل و قریش نیز باید این گونه عمل کرد.

نامگذاری سوره: ۱- ضحی (نور و روشنائی). ۲- "والضحی". به دلیل آیه ۱.

محتوی: ۱- سوگند خداوند به پدیده‌ها و فکر آفرینی این سوگندها. ۲- ماجرای انقطاع وحی و شروع مجدد آن. ۳- بشارت خداوند به پیامبر (ص). ۴- شفاعت و عطاای الهی به پیامبر تا خشنودی او. ۵- بیان حمایتها و عنایتهاي خداوند به پیامبر اسلام. ۶- دستور خداوند به عطف با یتیمان، کمک و مهربانی به مستمندان و بازگو و اظهار نمودن نعمتها.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره ضحی را تلاوت کند، از کسانی خواهد بود که خدا از آنها راضی می‌شود و شایسته است که پیامبر اسلام برای او شفاعت کند و به عدد هر یتیم و مسکین سؤال کننده، ده حسنه برای او خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). البته تلاوت همراه با عمل به محتوای آن مراد است.

.....

شرح

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۸ آیه است. در قرائت نماز باید پس از حمد، سوره ضحی و انشراح هر دو با هم خوانده شود.

نامگذاری سوره: ۱- شرح. به دلیل آیه ۱. ۲- انشراح. ۳- الم نشرح.

محتوی: ۱- بیان نعمتهای الهی به پیامبر اسلام. (شرح صدر، سبک ساختن بار رسالت و جهانگیر نمودن نام و آئین او). ۲- لزوم توجه پیامبر توجه به خدا و تحریص و ترغیب به عبادت و نیایش. ۳- امیدوار نمودن انسان. پایان تمام سختی‌ها راحتی و آسایش است.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره انشراح را بخواند، پاداش کسی را دارد که پیامبر اسلام را غمگین دیده و اندوه را از قلب او برطرف نموده است. (تفسیر مجمع البیان).

.....

تین

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- تین (انجیر). به دلیل آیه ۱. ۲- زیتون. ۳- تین و زیتون.

محتوی: ۱- سوگند خداوند به انجیر و زیتون و طورسینین. ۲- قداست و جایگاه شهر مکه.

۳- آفرینش زیبایی انسان. ۴- مراحل تکامل و انحطاط انسان و عوامل آنها.

۵- تأثیر ایمان و عمل صالح در سعادت انسان. ۶- معاد و حاکمیت مطلق خداوند.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس این سوره را بخواند، خداوند دو نعمت را مادامی که در دنیا است به او می‌بخشد: سلامت و یقین، و هنگامی که از دنیا برود، به تعداد تمام کسانی که این سوره را خوانده‌اند، ثواب یک روز روزه به عنوان پاداش به او می‌بخشد. (تفسیر مجمع البیان).

.....

علق

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۹ آیه است. آخرین سوره از سوره‌های سجده دار و عزائم است که سجده واجب دارد. در میان مفسران مشهور است که این سوره نخستین سوره‌ای است که بر پیامبر گرامی اسلام (ص) نازل شده است.

نامگذاری سوره: ۱- عَلَقَ (لخته خون). به دلیل آیه ۱. ۲- اِقْرَأْ. ۳- قلم. ۴- اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ. زیرا سوره با آن شروع شده است.

محتوی: ۱- دستور قرائت و تلاوت به پیامبر. ۲- آفرینش انسان از لخته خون بی ارزش.

۳- تکامل انسان و آشنایی او به علم و دانش و قلم در پرتو لطف و کرم خداوند. ۴- بازگشت همه به سوی خدا.

۵- ناسپاسی و طغیان انسان با وجود برخورداري از تمام مواهب و نعمتهای الهی. ۶- مجازات دردناک کسانی که مانع نیکی‌ها و هدایت مردم هستند.

۷- نهي از پيروي افراي که به گناه فرمان می‌دهند. ۸- دستور سجده واجب و تقرب به درگاه خداوند.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس در روز یا شب سوره "اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ" را بخواند و در همان شب یا روز بمیرد، شهید از دنیا رفته است و خداوند او را شهید مبعوث می‌کند و در صف شهیدان جای می‌دهد، و در قیامت همچون کسی است که با شمشیر در راه خدا همراه با پیامبر خدا جهاد کرده است. (تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۷۸)

.....

قدر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- قدر. به دلیل آیه ۱ و ارزش والای شب قدر که در این سوره مطرح شده است. ۲- انا انزلناه. به دلیل آیه ۱ و روایات.

محتوی: ۱- نزول قرآن در شب قدر. ۲- اهمیت شب قدر و برکات آن. ۳- نزول ملائکه و روح که بزرگ فرشتگان است در شب قدر.

۴- فضیلت عبادت و احیای شب قدر. ۵- شب قدر و تقدیر امور. ۶- شب قدر شب عافیت و سلام الهی.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره قدر را تلاوت کند، مانند کسی است که ماه رمضان را روزه گرفته و شب قدر را احیا داشته است. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: هر کس سوره "انا انزلناه" را بلند و آشکار بخواند مانند کسی است که در راه خدا شمشیر کشیده و جهاد می‌کند، و کسی که به طور پنهان بخواند، مانند کسی است که در راه خدا (جان داده و) به خون آغشته است. (تفسیر مجمع البیان). شکی نیست که این همه فضیلت از آن کسی است که می‌خواند و می‌فهمد و به محتوایش جامه عمل می‌پوشاند، قرآن را بزرگ می‌شمرد و آیاتش را در زندگی پیاده می‌کند.

.....

بینه

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۸ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- بَيْنَهُ (دلیل روشن). به دلیل آیه ۱ و ۴. ۲- بریّه (مخلوقات و آفریده‌ها). زیرا در آیه ۶ و ۷ به آن اشاره شده است.

۳- لم یکن. چون سرآغاز سوره است. ۴- اهل کتاب. زیرا دلیل خواستن اهل کتاب از پیامبر در این سوره آمده است.

۵- قیمة. به دلیل آیه ۳. ۶- قیامت. چون گوشه اس از احوال قیامت در این سوره آمده است.

محتوی: ۱- رسالت جهانی پیامبر (ص) همراه با دلایل روشن. ۲- دلیل خواهی اهل کتاب بر نبوت پیامبر اسلام.

۳- دستور به انجام فریضه نماز و زکات. ۴- اصول دعوت انبیا، ثابت و جاودانی است. ۵- موضعگیری های مختلف اهل کتاب و مشرکان در برابر اسلام. ۶- بدترین مخلوقات، کفار و مشرکان لجوج. ۷- بهترین مخلوقات، مؤمنان اهل عمل صالح.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: اگر مردم می دانستند چه برکاتی سوره بینه دارد، خانواده و اموال را رها کرده، به فرا گرفتن آن می پرداختند! فردی پرسید: ای رسول خدا! تلاوت آن چه اجر و پاداشی دارد؟ آن حضرت فرمود: هیچ منافقی و کسانی که شك و تردید در دلشان است، آن را قرائت نمی کند. به خدا سوگند فرشتگان مقرب از آن روز که آسمانها و زمین آفریده شده است آن را می خوانند، و لحظه ای در تلاوت آن سستی نمی کنند. هر کس آن را در شب بخواند، خداوند فرشتگانی را مامور می کند که دین و دنیای او را حفظ کنند و آموزش و رحمت برای او بطلبند، و اگر در روز بخواند، به اندازه آنچه روز آن را روشن می کند و شب آن را تاریک می سازد، ثواب به او می دهند. (تفسیر مجمع البیان)

.....

زلزله

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۸ آیه است. این سوره سرآغاز سوره های هفده گانه قصار است که کوچکترین سوره های قرآن می باشد و سوره حمد نیز از این گروه است.

نامگذاری سوره: ۱- زلزله. به دلیل آیه ۱. ۲- زلزال.

محتوی: ۱- نشانه های وقوع قیامت. ۲- گواهی و شهادت زمین به تمام اعمال انسان. ۳- معاد جسمانی و زنده شدن دوباره.

۴- تقسیم مردم به دو گروه نیکوکار و بدکار. ۵- حسابرسی و پاداش و کیفر بسیار دقیق خداوند. ۶- پاداش و کیفر کارهای نیک و بد.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره زلزله را تلاوت کند، گویی سوره بقره را قرائت کرده، و پاداش او به اندازه کسی است که یک چهارم قرآن را تلاوت کرده باشد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هرگز از تلاوت سوره "اذا زلزلت الارض" خسته نشوید، چرا که هر کس آن را در نمازهای نافله بخواند، هرگز به زلزله گرفتار نمی شود، و با آن نمی میرد، و به صاعقه و آفتی از آفات دنیا تا هنگام مرگ گرفتار نخواهد شد. (تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۴۷)

.....

عادیات

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۱۱ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- عادیات (اسبان دونده). ۲- والعادیات.

محتوی: ۱- سوگندهای الهی و اندیشه آفرین. ۲- جایگاه مجاهدان در راه خدا. ۳- ناسپاسی و کفر و بخل و دنیاپرستی انسان.

۴- معاد و رستخیز مردگان. ۵- علم و آگاهی همه جانبه خداوند.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره عادیات را تلاوت کند، به عدد هر یک از حاجبانی که (شب عید قربان) در "مزدلفه" توقف می کنند و در آنجا حضور دارند، ده حسنه به او داده می شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره "و العادیات" را بخواند و بر آن مداومت داشته باشد، خداوند روز قیامت او را با امیر مؤمنان (ع) مبعوث می کند، و در جمع او و میان دوستان او خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). از بعضی از روایات استفاده می شود که سوره "و العادیات" معادل نصف قرآن است. (تفسیر در المنثور، ج ۶، ص ۳۸۳)

.....

قارعه

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۱۱ آیه است.

نامگذاری سوره:

۱- قارعه (کوبنده و خردکننده). به دلیل آیه ۱. ۲- القارعه.

- محتوی: ۱- معاد و مقدمات برپایی قیامت. ۲- قیامت و حیرت و سرگردانی پروانه وار انسان. ۳- انذار و هشدار صریح و روشن. ۴- درهم کوبیده شدن کوهها همچون پنبه حالجی. ۵- قیامت و سنجش اعمال انسان. ۶- سنگین اعمال نیک و سعادت‌مندی. ۷- سنگینی اعمال بد و شقاوت و آتش جهنم.

امام باقر (ع) فرمود: کسی که سوره قارعه را بخواند، خداوند متعال او را از فتنه (آخر الزمان) "دجال" و ایمان به او حفظ می‌کند، و او را در قیامت از چرک جهنم دور می‌دارد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

تکاثر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۸ آیه است. نامگذاری سوره: ۱- تکاثر (حرص ثروت اندوزی).

- محتوی: ۱- سرزنش و ملامت تفاخر و فخرفروشی. ۲- نهي از فرهنگ جاهلی تکاثر و ثروت اندوزی. ۳- پشیمانی در آخر عمر از تکاثر. ۴- معاد و قیامت و آتش دوزخ. ۵- قیامت و بازخواست نعمتها و عملکردها. ۶- دارایی‌های انسان از خداست.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره تکاثر را بخواند، خداوند در برابر نعمتهایی که در دنیا به او داده، او را مورد حساب قرار نمی‌دهد و پاداشی به او می‌دهد که گویی هزار آیه قرآن را تلاوت کرده است. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: خواندن این سوره در نمازهای فریضه و نافله، ثواب شهادت شهیدان دارد. (تفسیر مجمع البیان). بدیهی است این همه ثواب از آن کسی است که آن را بخواند و در برنامه زندگی به کار گیرد و روح و جان خود را هماهنگ با آن سازد.

.....

عصر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳ آیه است. جامعیت این سوره به حدی است که به گفته بعضی از مفسران تمام علوم و مقاصد قرآن در این سوره خلاصه شده است. در روایات آمده است که وقتی اصحاب و یاران پیغمبر اکرم (ص) به یکدیگر می‌رسیدند، پیش از آنکه از هم جدا شوند سوره "و العصر" را می‌خواندند و سپس با یکدیگر خدا حافظی می‌کردند. (تفسیر در المنثور، ج ۶، ص ۳۹۲)

نامگذاری سوره: ۱- عصر. (به دلیل آیه ۱. ۲- والعصر.

- محتوی: ۱- سوگند به عصر که بیانگر عظمت آن و اندیشه آفرین برای انسان است. ۲- خسران و زیانکاری انسان. ۳- ایمان و عمل صالح راه نجات از خسران. ۴- توصیه خود و دیگران به صبر و حق.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره "و العصر" را در نمازهای نافله بخواند، خداوند در قیامت او را برمی‌انگیزد در حالی که صورتش نورانی، چهره‌اش خندان و چشمش (به نعمتهای الهی) روشن است، تا داخل بهشت شود. (تفسیر مجمع البیان)

.....

همزه

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۹ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- همزه (عیب جو). به دلیل آیه ۱. ۲- لَمَزَه (مسخره کننده).

- محتوی: ۱- سرزنش و توبیخ عیب جویان و سخن چینان ۲- سرزنش و توبیخ مال پرستان. ۳- سرانجام نکتبیار انسانهای عیبجو و سخن چین و پول پرست. آنها به صورت حقارت‌آمیزی در دوزخ پرتاب می‌شوند و آتش سوزان جهنم قبل از هر چیز بر قلب آنها مسلط می‌گردد.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر کس سوره همزه را تلاوت کند، به عدد هر يك از کسانی که محمد و یارانش را استهزا کردند، ده حسنه به او داده می‌شود. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره همزه را در نماز فریضه‌ای بخواند، فقر از او دور می‌شود، رزق و روزی به او رو می‌آورد، و مرگهای زشت و بد از او دفع می‌گردد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

فیل

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵ آیه است. این سوره اشاره به داستان هلاکت لشکر ابرهه است که هنگام تولد حضرت محمد (ص) اتفاق افتاده است. سوره فیل و قریش در حکم یک سوره است و باید در نماز پس از حمد هر دو سوره خوانده شود. چنانکه در سوره ضحی و انشراح نیز باید چنین کرد.

نامگذاری سوره: ۱- فیل. به دلیل آیه ۱ و داستان اصحاب فیل. ۲- ألم تر.

محتوی: ۱- توجه به تاریخ و اندیشه در آن. ۲- داستان اصحاب فیل و سپاه ابرهه و حمله به کعبه و هلاکت آنان.

۳- پرندگان ابابیل و مأموریت هلاکت. ۴- هشدار و تهدید دشمنان خدا و رسول.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس سوره "فیل" را در نماز واجب بخواند، در قیامت هر کوه و زمین هموار و کلوخی برای او شهادت می‌دهد که او از نماز گزاران است. و منادی صدا می‌زند: در باره بنده من راست گفتید، شهادت شما را به سود یا زیان او می‌پذیرم. بندهام را بدون حساب داخل بهشت کنید، او کسی است که من وی را دوست دارم و عملش را نیز دوست دارم. (تفسیر مجمع البیان)

.....

قریش

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴ آیه است. سوره فیل و قریش در حکم یک سوره است و باید در نماز پس از حمد هر دو سوره خوانده شود. چنانکه در سوره ضحی و انشراح نیز باید چنین کرد.

نامگذاری سوره: ۱- قریش. به دلیل آیه ۱. ۲- ایلاف (الفت و محبت). ۳- لایلاف.

محتوی: ۱- نعمت و الطاف خداوند بر قریش. ۲- کوچ تابستانه و زمستانه قریش. ۳- تحریک حس شکرگزاری و عبادت پروردگار.

۴- وجود کعبه در مکه، لطف خدا و عامل عزت و کمال قریش. ۵- امنیت در مکه.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که این سوره را بخواند، به تعداد هر يك از کسانی که در گرد خانه کعبه طواف کرده، یا در آنجا معتکف شده، ده حسنه به او می‌دهند. (تفسیر مجمع البیان). چنین فضیلتی از آن کسانی است که در پیشگاه خدا سر تعظیم فرود آورده، او را عبادت کنند، و احترام این خانه را پاسداری کرده و پیامش را با گوش جان بشنوند و به کار بندند.

.....

ماعون

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۷ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- ماعون. به دلیل آیه ۷. ۲- "أرأیت الذی" چون سوره با این جمله آغاز شده است.

۳- دین. ۴- تکذیب دین. چون در سوره سرنوشت تکذیب کنندگان دین خدا بیان شده است.

محتوی: ۱- صفات و اعمال منکران قیامت. ۲- دوری از کافران تکذیب کننده. که نه انفاقی دارند و نه به یتیمان و مسکینان کمک می‌کنند.

۳- دوری از مسلمانان کافر صفت که مسامحه و ریاکار در نماز و رویگردان از کمک به نیازمندان هستند.

امام باقر (ع) فرمود: هر کس سوره ماعون را در نمازهای فریضه و نافله اش بخواند، خداوند نماز و روزه او را قبول می‌کند، و او را در برابر کارهایی که در زندگی دنیا از او سرزده است، مورد محاسبه قرار نمی‌دهد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

کوثر

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۳ آیه است. احتمال داده شده که این سوره دو بار نازل شده؛ يك بار در مکه و بار دیگری در مدینه. تمام کلمات این سوره اختصاصی و غیر تکراری در قرآن است و به سوره حضرت زهرا معروف است.

نامگذاری سوره: ۱- کوثر. ۲- انا اعطينا.

محتوی: ۱- اعطای ویژه و پر خیر و برکت خداوند به پیامبر اسلام(ص). ۲- عنایت خاص خداوند به پیامبر (ص).

۳- باقی و جاودان بودن دین و یاد پیامبر اسلام و اینکه اسلام و قرآن هرگز قطع نخواهد شد. ۴- فاطمه (علیها السلام) کوثر خداوند به پیامبر (ص).

۵- سرانجام شکست و نابودی دشمنان پیامبر و اسلام. ۶- بشارت و دلداري پیامبر اکرم (ص) و مسلمانان.

۷- شکر ویژه برای نعمت های ویژه. ۸- نماز بالاترین تشکر از خداوند.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره کوثر را تلاوت کند، خداوند او را از فترهای بهشتی سیراب خواهد کرد، و به عدد هر قربانی که بندگان خدا در روز عید (قربان) قربانی می‌کنند، و همچنین قربانی‌هایی که اهل کتاب و مشرکان دارند، به عدد هر يك از آنان اجری به او می‌دهد. (تفسیر مجمع البیان)

.....

کافرون

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۶ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- کافرون. به دلیل آیه ۱. ۲- جحد (انکار). زیرا این سوره در مورد کافران منکر دین خدا می‌باشد. ۳- عبادت. چون این

سوره بحث پرستش و عبادت را مطرح نموده است. ۴- مُقَشَّقَشَّة (دور کننده). چون در این سوره با رد عبادت بتها، انسان را از شرک دور می‌سازد.

محتوی: ۱- عدم سازش با دشمنان بی دین و مایوس و ناامید کردن دشمنان. ۲- لجاجت دشمنان و استقامت و استواری پیامبر (ص).

۳- پایداری و استقامت بر دین و عبادت خداوند.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره کافرون را بخواند، گویی ربع قرآن را خوانده، و شیاطین طغیانگر از او دور می‌شوند، و از شرک پاک می‌گردد، و از ترس و فرع (روز قیامت) در امان خواهد بود. (تفسیر مجمع البیان). تعبیر به "ربع القرآن" شاید به خاطر آن است که حدود يك چهارم قرآن مبارزه با شرک و بت‌پرستی است، و عصاره آن در این سوره آمده است. مردی خدمت پیامبر اکرم (ص) آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! برای این آمده‌ام که چیزی به من یاد دهی که به هنگام خواب بخوانم، آن حضرت فرمود: هنگامی که به بستر رفتی، سوره "یا ایها الکافرون" را بخوان، بعد از آن بخواب که این بیزاری از شرک است. (تفسیر مجمع البیان). رسول خدا (ص) به یکی از یاران خود (جبر بن مطعم) فرمود: آیا دوست داری هنگامی که به سفر می‌روی از بهترین یارانت از نظر زاد و توشه باشی؟ گفت: آری پدرم و مادرم فدایت ای رسول خدا! آن حضرت فرمود: این پنج سوره را بخوان: "قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ" و "إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ" و "قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" و "قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ" و "قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ"، و قرائت خود را با "بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" آغاز کن. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: پدرم می‌گفت: "قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ" ربع قرآن است. و هنگامی که از تلاوت آن فراغت می‌یافت می‌فرمود: "اعبد الله وحده"، "اعبد الله وحده"، من تنها خدا را عبادت می‌کنم، من تنها خدا را عبادت می‌کنم. (تفسیر مجمع البیان)

.....

نصر

این سوره در مدینه نازل شده و دارای ۳ آیه است. آخرین سوره ای که بر پیامبر نازل شده این سوره است. در حدیثی آمده است هنگامی که این سوره نازل شد و پیغمبر اکرم ص آن را بر یاران خود تلاوت کرد همگی خوشحال و خوشدل شدند، ولی عباس عموی پیامبر (ص) که آن را شنید گریه کرد، پیامبر (ص) فرمود: ای عمو چرا گریه می‌کنی؟ عرض کرد: گمان می‌کنم خبر رحلت شما در این سوره داده شده‌ای رسول خدا! فرمود: مطلب همانگونه است که تو

می‌گویی. (تفسیر مجمع البیان).

نامگذاری سوره: ۱- نصر. به دلیل آیه ۱. ۲- اذا جاء. ۳- تودیع (خداحافظی). چون آخرین سوره ای است که بر پیامبر نازل شد.

- محتوی سوره: ۱- بشارت و نوید پیروزی بزرگ مسلمانان. ۲- پیشگویی فتح مکه. ۳- گرایش گروه گروه مردم به دین خدا. ۴- تسبیح و حمد خداوند، شکرانه پیروزی و دینداری مردم. ۵- دعوت پیامبر (ص) به تسبیح و حمد الهی و استغفار.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس سوره نصر را تلاوت کند، همانند این است که همراه پیامبر اسلام در فتح مکه بوده است. (تفسیر مجمع البیان) امام صادق (ع) فرمود: کسی که سوره "إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ" را در نماز نافله یا فریضه بخواند، خداوند او را بر تمام دشمنانش پیروز می‌کند و در قیامت در حالی وارد محشر می‌شود که نامه‌ای با او است که سخن می‌گوید، خداوند آن را از درون قبرش همراه او بیرون فرستاده، و آن امان نامه‌ای است از آتش جهنم... (تفسیر مجمع البیان). این همه افتخار و فضیلت از آن کسی است که با خواندن این سوره در خط رسول الله قرار گیرد، و به آئین و سنت او عمل کند.

.....

تبت

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- تبت (نفرین و بریده باد). ۲- مسد. ۳- ابولهب.

- محتوی: ۱- حمایت خداوند از پیامبرش. ۲- نفرین خداوند بر دشمن پیامبر. ۳- دشمنی ابولهب عموی پیامبر و همسرش. ۴- پیشگویی هلاکت در پی دینی ابولب و همسرش. ۵- سرانجام دشمنی و اذیت پیامبر (ص) نفرین الهی و دوزخ است.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس این سوره را تلاوت کند، من امیدوارم خداوند او و ابولهب را در خانه واحدی جمع نکند (یکی در بهشت و دیگری در دوزخ خواهد بود). (تفسیر مجمع البیان)

.....

اخلاص

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۴ آیه است. امام صادق (ع) فرمود: یهود از پیامبر اسلام (ص) تقاضا کردند خداوند را برای آنها توصیف کند، پیامبر سه روز سکوت کرد و پاسخی نگفت، تا این سوره نازل شد و پاسخ آنها را بیان کرد. در روایات دیگری آمده است که سؤال کنندگان، مشرکان مکه یا گروهی از مسیحیان نجران بودند. (تفسیر المیزان)

- نامگذاری سوره: ۱- اخلاص. ۲- توحید. ۳- اساس. زیرا توحید اساس دین است. ۴- تجرید (مجرد بودن خداوند از عیوب و ترکیب). ۵- تفرید (فرد و واحد دانستن خداوند). ۶- معرفت. زیرا در بیان معرفت و شناخت خدا است. ۷- مُشَقَّقَه (برانت و دوری جستن). ۸- صمد (بی نیاز). به دلیل آیه ۲. ۹- برانت. ۱۰- نجات. زیرا توحید و خداشناسی نجاتبخش انسان است.

محتوی سوره: ۱- اقرار به توحید و یگانگی خداوند. ۲- خداشناسی و اوصاف خداوند.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: آیا کسی از شما عاجز است از اینکه يك سوم قرآن را در يك شب بخواند؟! یکی از حاضران عرض کرد: ای رسول خدا! چه کسی توانایی بر این کار دارد؟! پیامبر فرمود: سوره قل هو الله را بخوانید. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: هنگامی که رسول خدا ص بر جنازه "سعد بن معاذ" نماز گزارد، فرمود: هفتاد هزار ملك که در میان آنها "جبرئیل" نیز بود بر جنازه او نماز گزارند! من از جبرئیل پرسیدم او به خاطر کدام عمل مستحق نماز گزاردن شما شد؟ گفت: به خاطر تلاوت "قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" در حال نشستن، و ایستادن، و سوار شدن، و پیاده‌روی و رفت و آمد. (تفسیر مجمع البیان). امام صادق (ع) فرمود: کسی که يك روز و شب بر او بگذرد و نمازهای پنجگانه را بخواند و در آن سوره "قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" را بخواند، به او گفته می‌شود: ای بنده خدا! تو از نماز گزاران نیستی. (تفسیر مجمع البیان). پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، خواندن سوره "قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" را بعد از هر نماز ترك نکند، چرا که هر کس آن را بخواند، خداوند خیر دنیا و آخرت را برای او جمع می‌کند، و خودش و مادر و فرزندان را می‌آمرزد. (تفسیر مجمع البیان). در روایت آمده است که خواندن این سوره به هنگام ورود به خانه، رزق و روزی را فراوان می‌کند و فقر را دور می‌سازد. (تفسیر مجمع البیان). از امام سجاد (ع) در باره سوره توحید سؤال کردند، فرمود: خداوند متعال می‌دانست که در آخر الزمان اقوامی می‌آیند

که در مسائل تعمق و دقت می‌کنند، لذا سوره قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، و آیات آغاز سوره حدید، تا عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ را (پیرامون مباحث توحید و خداشناسی) نازل فرمود، هر کس بیش از آن را طلب کند، هلاک می‌شود. (اصول کافی، ج ۱، باب النسبه، حدیث ۳)

.....

فلق

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۵ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- فَلَقْ. به دلیل آیه ۱. ۲- مُعَوِّذَه (پناه دهنده). چون خواننده خود را در امان و پناه خدا قرار می‌دهد.

۳- این سوره را به همراه سوره بعد، "مشقشقتین" و "معوذتین" می‌نامند.

محتوی: ۱- پناه بردن پیامبر (ص) از شرور به خدا. ۲- پناه بردن از سحر و جادو و حسد به خدا. ۳- دوری از خرافات.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: آیاتی بر من نازل شده که همانند آنها نازل نشده است، و آن دو معوذتین یعنی سوره فلق و ناس است. (تفسیر مجمع البیان و نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۱۶). امام باقر (ع) فرمود: کسی که در نماز "وتر" سوره فلق و ناس و اخلاص را بخواند، به او گفته می‌شود: ای بنده خدا! بشارت باد بر تو که خدا نماز وتر تو را قبول کرد (تفسیر مجمع البیان). پیامبر اکرم (ص) به یکی از یارانش فرمود: می‌خواهی دو سوره به تو تعلیم کنم که برترین سوره‌های قرآن است؟ عرض کرد: آری ای رسول خدا! حضرت معوذتان (سوره فلق و سوره ناس) را به او تعلیم داد، سپس آن دو را در نماز صبح قرائت نمود و به او فرمود: هر گاه برمی‌خیزی و می‌خواهی آنها را بخوان. (تفسیر مجمع البیان و نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۱۶)

.....

ناس

این سوره در مکه نازل شده و دارای ۶ آیه است.

نامگذاری سوره: ۱- ناس. ۲- مُعَوِّذَه (پناه دهنده). چون خواننده خود را در امان و پناه خدا قرار می‌دهد.

۳- مُشَقِّقَه (برائت و دوری جستن). ۴- این سوره را به همراه سوره قبل، "مشقشقتین" و "معوذتین" می‌نامند.

محتوی: ۱- پناه بردن پیامبر به خدا از شرور. ۲- پناهندگی به خدا از وسوسه‌های شیاطین جن و انس. ۳- شر و سواس ختّاس.

در روایات آمده است که پیامبر اکرم (ص) شدیداً بیمار شد، جبرئیل و میکائیل (دو فرشته بزرگ خدا) نزد او آمدند، جبرئیل نزد سر پیامبر نشست و میکائیل نزد پای او، جبرئیل سوره "فلق" را تلاوت کرد، و پیامبر را با آن در پناه خدا قرار داد، و میکائیل سوره "ناس" را. (تفسیر مجمع البیان). امام باقر (ع) فرمود: کسی که در نماز "وتر" سوره فلق و ناس و اخلاص را بخواند، به او گفته می‌شود: ای بنده خدا! بشارت باد بر تو که خدا نماز وتر تو را قبول کرد (تفسیر مجمع البیان). پیامبر اکرم (ص) به یکی از یارانش فرمود: می‌خواهی دو سوره به تو تعلیم کنم که برترین سوره‌های قرآن است؟ عرض کرد: آری ای رسول خدا! حضرت معوذتان (سوره فلق و سوره ناس) را به او تعلیم داد، سپس آن دو را در نماز صبح قرائت نمود و به او فرمود: هر گاه برمی‌خیزی و می‌خواهی آنها را بخوان. (تفسیر مجمع البیان و نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۱۶) /.

اللَّهُمَّ عَجِّلْ لَوْلِيِّكَ الْفَرَجَ. يَا قَائِمَ الْمَهْدِيِّ (عج). این تلاش تقدیم به محضر مولا حضرت مهدی (عج).

سلام بر بنده و رسول خدا، حضرت محمد (ص) سلام بر بنده و ولی خدا، حضرت علی (ع)

سلام بر کاملترین مخلوق و حجّت خدا، حضرت مهدی (عج).

ناشر نسخه الکترونیک :

www.zoon.ir